

אגעד אנק

על פרשת השבוע

פרשת תולדות השפ"ב

© כל הזכויות שמורות למו"ל. אין לקרוא בזמן התפילה וקריאה

בס"ד, בכל ענייני הגיליון ניתן לפנות לדוא"ל: g.agedank@gmail.com

כי עקרה היא (כה, כא)

הגמרא אומרת במסכת יבמות (סד, א) "א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים". אפשר לפרש בדרך הלצה, דהנה מדרך העולם שהבנים מבטלים את אבותם מתלמוד תורה ותפלה ע"י טיפולם והדאגה למחסורם תמידין כסדרן. ועל זה אנו מבקשים שיתן לנו "זרעא חיא וקיימא די לא יפסוק מפתגמי אורייתא" שיהא זרעא חיא שלא יפסיק אותנו מפתגמי אורייתא, דהיינו שנוכל להגות בתורה ובמצוות ועם כל זאת שיהיו בריאים ושלמים כל הימים, ולא יבטלו אותנו בדאגותיהם עליהם.

וזה הכוונה גם כאן, שהיו אבותינו עקורים כדי שיוכלו להתפלל בדיעה מיושבת בלי הפרעה של הילדים כי הקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים...

(תפארת שלמה)

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא (כה, כא)

הגמרא במסכת ברכות (לד, ב) אומרת שכאשר מתפללים בנוכחות החולה אין צורך להזכיר את שמו, כמו שמצאנו אצל משה רבינו שהתפלל על מרים א-ל נא רפא נא לה בלי להזכיר את שמה.

כאן חשש יצחק שאם יצטרך להזכיר את שמה, הרי יזכיר את שם הוריה הרשעים, והוא לא רצה להזכיר את זכרם כשמתפלל עבורה, לכן התחכם להתפלל "לנוכח אשתו" בכדי שלא יצטרך להזכיר את שמה.

(לנפש חיה)

ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו.

כתב רבי שלמה סובול ששאל את רבי יוסף חיים זוננפלד צוק"ל מהו הלשון ויעתר לו השם' משמע שעשה לו הקב"ה טובה שלמה לאחר שהפציר, נעתר לבקשתו והפצרתו, ולא שהסכים תיכף לקבל תפילתו. וצ"ע שהרי הקב"ה הבטיח "כי ביצחק יקרא לך זרע"? ואמר רבי שלמה להגרי"ח שלדעתו התשובה היא כך, כיון שהקב"ה בישר לאברהם תיקבר בשיבה טובה' שיהיה לו נחת יהודי כל ימי חייו, ולכן הסתלק ה' שנים קודם זמנו שלא יראה את עשיו ויצא לתרבות רעה, א"כ כשאין יצחק מתפלל ומעתיר בבקשה, היה מוליד כשהיה אברהם אבינו בן מאה ששים וחמש, ט"ו שנה לפני ק"פ שנה. אך כיון שהעתיר בתפילה כשהיה אברהם בן ק"ס נמצא שלאחר ט"ו שנה יצטרך להסתלק מוקדם בחמש שנים. ממילא כתוב 'נעתר לבקשתו'.

לאחר שהשלים רבי שלמה את דבריו, אמר תיכף הגרי"ח בגאונותו ויעתר לו הויה' בגימ' 'חמש שנים'.

וראייתו בספרים שאמר הגאון רבי אהרן קוטלר [היום היארצייט] שלומר דבר כזה תיכף, מוכרח להיות מדרגה של רוח הקודש.

(הגרמ"י רייזמן)

ויצא הראשון אדמוני (כה, כה)

הקשה המגיד מדובנא (בפירושו על מגילת רות) כיון שעשו מוכרח להיות שופך דמים מדוע יענש על כך?

אלא עשו נולד הראשון והבכור, ומוכן לעבודת המקדש, לכן נולד במזל מאדים המורה על דם, והוא דם הקרבנות, וזה כונת הפסוק "ויצא הראשון" כיון שהוא ראשון נולד "אדמוני", אולם אחר שמאס בעבודה ומכרה ליעקב אחיו לא נשאר לפניו עוד למלאת ידיו על פי מזלו אלא להיות רוצח ולכן יענש על כך.

דהיינו שעשו היה לו את הכח, ויכל היה לנצלו לטוב, אלא שבחר לנצלו לרעה. וכאשר משפיעים משמים כח לידיהם של האדם יכול הוא לנצלו לדברים רעים ג"כ.

ובעניין הזה של ניצול הכח שלא לטובה מספרים על חסיד אחד, שבא לקבל ברכה מאחד האדמוניים היות וקנה כרטיס הגרלה על סכום מאד גדול ברצונו שכרטיסו יזכה, והרבי בירכו כי יצליח, יצא האיש מהרבי בשמחה גדולה אולם לבסוף לא הצליח ולא זכה בגורל. חזר החסיד ובא לפניו בנפילת אפיים עצוב ושבור על אי הצלחתו. שאל הרבי לחסיד מה עשית אחרי שבירכתני אותך? והשיב כי נכנסנו אני ומשפחתי למסעדה מתוך שמחה, וקרה שנשאנו חן בעיני בעל המסעדה ועשה לנו הנחה גדולה בעבור הסעודה כמעט בחינם, אז ספק הרבי על ידו ואמר חבל שאתה בעצמך הפסדת את האוצר, כי

הברכה וההצלחה כולה היתה מוכנה לפניך אלא שניצלת אותה לדברים פעוטים.

כעין זה מסופר בספר "טובך יביעו" ח"ב, בא אחד לפני ר' מרדכי בנט זצ"ל שיברכו שמספרו יעלה בגורל ויזכה בסכום עתק בירכו ר' מרדכי שאכן כן יהיה וכשהגיע לביתו שמח וטוב לב, אמר לבני משפחתו שיעשו בביתם נסיון ליוזכח אם ברכתו של הרב יעלה בגורלם, ועשו כעין גורל עם מספרים שונים והכניסו גם המספר התואם למספר שעומד לזכות, ואכן יצא המספר המבורך בגורל ושמחתם גדלה עד מאד, אולם כשהגיע זמן ההגרלה האמיתית הפכה שמחתם לתוגה, כי לא עלה המספר בגורל, הלך אותו האיש לרבי מרדכי וסיפר לו כל אשר קרה, ויאמר לו רבי מרדכי שהברכה התקיימה בגורל שעשו בביתם.

(אוצרות התורה)

ויצא הראשון אדמוני (כה, כה)

יש להבין למה כיבד הכתוב את עשו לקראו בתואר 'ראשון' שהוא תואר חשוב.

כתב רבינו ה'בן איש חי', ונ"ל בס"ד דבא הכתוב לגנותו בתואר זה. והוא ע"ד מ"ש מהר"א גבישון ז"ל בעומר השכחה (דף נ"ה) שאם יהיה עבד משכיל במידותיו יבחרוהו יותר מן הבן אשר אביו הוא ת"ח והבן עם הארץ ואינו משכיל במידותיו.

שכך אמרו בספר דברי הימים של "מלכי הערב" כי בקרטבא חלה דיין העיר למות, והיה לו בן אחד וגם היה לו תלמיד אחד שהוא בן הקצב, ובנו של הדיין לא היה ראוי כאותו התלמיד בן הקצב, ולכן, אחרי שמת הדיין, מינו תחתיו את בן הקצב. לאחר זמן, לא הסתדרו בן הדיין ובן הקצב, ובן הדיין ולזל בדיין החדש באומרו שהוא בן הקצב, ענהו ויאמר לו הדיין, נכון הוא שאני בן הקצב, אבל אני עתה התחיל החכמה והיחס ממני משא"כ אתה, שהיחס והחכמה נשלמו באביך ואצלך התחיל הנקלה והסכלות ע"כ ע"ש

וכן הענין כאן, הנה אבותינו אברהם ויצחק היו קדושים חכמים נבונים ויודעים ואם היה עשו אדם טוב וישר והולך בעקבותיהם ודרכם, לא היה נקרא 'ראשון' בדרכם הטוב והישר אלא היה נחשב שלישי להם מפני שהוא נגרר אחריהם, אבל הואיל ועשו לא הלך בדרכם הטוב והישר אלא פנה לדרך רע וכסלות שאינו מסוג דרכם אלא להפך, על כן נקרא 'ראשון' שנפסק חבל החכמה והישרות של אבותיו ממנו, משא"כ יעקב אע"ה לא נבדל מאבותיו אלא הלך בדרכם הטובה והישרה ולכן אינו נקרא ראשון בדרך הטוב והחכמה אלא נקרא שלישי לאבות כי נמשך אחריהם והלך בדרך שהלכו בה.

(עוד יוסף חי')

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו (כה, כח)

כל העובר ישתומם האיך יכול עשיו לרמות איש קדוש כיצחק אבינו בגלל ש"ציד בפיו"? ואף לפי דברי חז"ל שהכוונה שידע לרמות כיצד מעשרים וכו', עדיין הקושיא במקומה עומדת איך יכול לרמות בכמה שאלות את יצחק אבינו שקיים את כל התורה כולה?!

הביא תירוץ בספר דברי מאיר להרה"ק מפרעמישלאן זיע"א בשם הרה"ק ר' פייביש מבראדישין זצ"ל בזה הדרך, כי לרבו הקדוש של רבי פייבוש ה"ה הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זצ"ל הי' לו בן אחד שלא הלך בדרכי ישר כראוי לפניו בן צדיק כמוהו, ואעפ"כ היה רבי חיים מחזיק את בנו במזונות במלבושים יקרים ודאג לו לכל הצטרכויותיו, ובכל אשמורת הבוקר כאשר קם ה'באר מים חיים' זי"ע לעבודתו הק' פתח דבריו האיר בתפלה ובהנצלות קדם רבון עולמין בזה"ל: רבונו של עולם הבט נא כאשר אנכי עושה עם בני אעפ"י שאינו הולך בדרך תמים אעפ"כ אני עושה לו רב טוב וחסד, ואנכי רק בשר ודם, ומכ"ש אתה הוא אבינו אב הרחמן טוב ומטיב ורב חסד בוודאי ראוי והגון לפניך להתנהג עם בניך כן ותלמד ממני ק"ו.

והנה הגמ' אומרת (שבת פט, ב) "לעתיד לבא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו, רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך, אמר, אימור ליה ליעקב דהוה ליה צער גידול בנים אפשר דבעי רחמי עלייהו,

ר' יעקב לא ידע אנגלית, והיה במקום זר בין גויים, לפתע עבר במקום היהודי שידע קצת אידיש, סיפר לו ר' יעקב מהעניין והיהודי הכניסו לביתו בכבוד רב ויטעו לו אש"ל.

לפנות ערב השיג בטלפון את היהודי אליו היה צריך ר' יעקב להכנס, והביאו לשם.

שאלו ר' יעקב (למארח שהכניסו לביתו): מה חסר לך ומה אתה צריך? והלה אמר זה כמה שנים שלא זכה עדיין לזש"ק.

ברכו ר' יעקב: כעת חיה ולשנה הבאה תזכה לזש"ק וכך הוה, תוך שנה באה ידיעה שנוגד לו בן זכר.

ואמר הרב שהוא דבר פשוט, אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך, וכ"ש תלמיד חכם, וגם משום שברכה הנובעת מחיוב הכרת הטוב יש לה כח ותוקף יותר.

ותכתבי זאת בספר למה הוצרך היה יצחק אבינו למטעמים כדי לברך את בנו ולא בירכו בלא זה, והוא משום שברכה הנובעת מהכרת הטוב יש לה תוקף וכח אחר.

(דרך שיחה)

ועתה שא נא כליך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד: ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי והביאה לי ואכלה בעבור תברכך נפשי בטרם אמות (כז, ג-ד)

יצחק אבינו אומר לעשו, שבשביל לקבל את הברכה, הוא צריך לטרוח. כל אחד שקורא את זה, שואל את עצמו – ממתני שבביל לתת ברכה למישהו, צריך לאכול משהו?

תארו לכם, שכל צדיק שאתם הולכים לקבל ממנו ברכה, אומר לכם – תביא לי מנה פלאפל ☺

מה זה צריך להיות? מה על קיבה ריקה לא יוצאת ברכה?!

השאלה הזאת מצאתי אותה, ברבינו בחיי, בפרשת השבוע.

הוא שואל את השאלה הזאת, והוא אומר – אם כל רצונו של יצחק אבינו, כדי שתשרה עליו הנבואה, הוא רצה להיות בשמחה, אז מה זה הענין של למלאות את הבטן באוכל, כדי לברך?

אני מקריא את הדברים בפנים – ומה שביקש מטעמים לשמחת הנפש, ולא ביקש כינור נגנן כמנהג הנביאים, מפני שהיה עתיד לברכו בדברים גופניים – טל השמים, ומשמני הארץ, ורוב דגן ותירוש, ועל כן רצה שתהיה סיבת השמחה, מאכל ממין הדבר שהוא רוצה לברכו בו, והינה זה דוגמת, מה שאמרו חז"ל (מסכת ראש השנה טז, א) – מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ולמה זה?

הכל במידה כנגד מידה, כדי שתחול הברכה על אותו המין.

אמר יצחק אבינו – אם הייתי רוצה לברך אותך, שיהיה גדול הדור.. הברכה הזאת לא מתאימה לעשו. שבביל לברך אותך, שיהיה גדול הדור, אני לא צריך אוכל, אני יכל לברך אותך גם בלי זה... אבל היות והברכה שאני הולך לברך אותך, היא ברכה גופנית, אז צריך לתת, כמו כביכל אצל הקב"ה – נסכו לי מים בחג, כדי שיתברכו גשמי שנה, אז אתה תביא לי מטעמים ואברך אותך במטעמים. כך מבאר רבינו בחיי, את הענין הזה של המטעמים שמבקש יצחק אבינו.

(ברוך שאמר)

"הקל קול יעקב והידים ידי עשו" (כז, כב כג)

בספה"ק "אוהב ישראל" מביא בשם הרה"ק רבי נחמן קאסאבער: כיון שיצחק הבחין בשני הוכחות סותרות, קול של יעקב וידיים של עשו, מדוע ועל סמך מה הכריע שהוא עשו וברכו, אולי ההכרה של הקול הוא האמת ולא מגיע לו את הברכות?

ותירץ, שעשו חשש לאפשרות שיעקב ירמה את יצחק ויגנוב לו את הברכות ובודאי שיעקב בפקחותו ישנה את קולו לקולו של עשו כדי להטעותו לכן אמר עשו ליצחק אביי כשיבוא הוא עצמו לקחת את הברכות ישנה את קולו לקולו של יעקב וזה יהיה לך האות והסימן שאני עשו בא לפניך, ויעקב בוכמתו הבין שכנראה זה מה שסוכם בין עשו ליצחק אביי, לכן כשהגיע אל אביי לא שינה את קולו להידמות לעשיו, רק דיבר בקולו הטבעי ובדרך ארץ, וכיוון ששמע יצחק את קול יעקב הבין שכנראה זה עשו לפי מה שסוכם ביניהם.

כעין רעיון זה ממש כתב בספר בית הלוי, ומוסיף: ועל זה אמר יצחק לעשיו "בא אחיך במרמה" ובאונקלוס פירש בחכמה, כיון שהיה זה כאילו מרמה, אבל באמת לא היה רמאות שכן דיבר בקולו הטבעי וא"כ זה מרמה של חכמה.

(אוהב ישראל)

וירח את ריח בגדיו (כז, כז)

וברש"י מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן.

אמר ליה בניך חטאו, אמר לפניו, רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך, אמר לא בסבי טעמא ולא בדרכי עצה, אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו: רבונו של עולם, "בני?" ולא "בניך"?! בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך?! ועוד, כמה חטאו כמה שנותנו של אדם שבעים שנה וכו' אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואם תמצא לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך וכו'" הרי שזה היה טענת יצחק להקב"ה שאע"פ שחטאו בכל זאת הם בניו. וזה מה שרצה יצחק אבינו לפעול בהנהגה של אהבתו לעשיו, בכדי שברבות הימים יעמוד זה לזכות ישראל שאף ע"פ שחטאו יגאלם הקב"ה.

(דברי מאיר)

יעקב נתן לעשו לחם וניזיד עדשים ויאכל (כה, לד)

כתוב בתורה שיעקב נתן לו לחם וניזיד עדשים.. הוא לא הסתפק רק בניזיד עדשים. לפני שהוא נתן לו ניזיד עדשים, הוא נתן לו לחם....

למה נתן לו לחם?! יכל היה לתת לו ישר ניזיד עדשים?

אומרים המפרשים – יעקב אבינו חשש, שמא עשו יבוא לטעון, שהמכירה של הבכורה נעשתה בכפייה.

יש שאלה, אם אדם כפה על מישהו למכור לו מכירה, אם המכירה חלה או לא.

היה פעם אדם אחד, שהיה רעב מאוד... הרגיש שאם הוא לא מכניס משהו לפה עכשיו, הוא מת...

הוא ניכנס למסעדה ואומר למלצר – תעשה טובה, תן לי משהו לאכול!

- מה אתה רוצה לאכול???

- מה שאפשר לעשות הכי מהר!

הכי מהר זה צ"פס ושניצל, רוצה??

- כן, תביא!

- טוב בינתיים לך תיטול ידיים, אני יביא לך לחם...

נותן לו המלצר בינתיים ארבע פרוסות לחם, עם חומוס... הוא אוכל... מביא לו את הצ"פס... שתייה...

- אחחח, ה' יברך אותך!

- אני מודה לך מאוד, ה' יברך אותי... אבל תן לי 60 שקל על הארוחה...

- לא.. אני לא משלם!

- למה לא?!

- הלכתי למות, זה פיקוח נפש, ופיקוח נפש דוחה את כל התורה כולה! אז אני מזכה אותך במצוה.

- בא רגע, לפני שאתה מזכה אותי במצוות, תבוא איתי לרב עכשיו... אני אבחר לי את המצוות שאני רוצה לזכות בהן..

הוא בא לרב ואומר לו – כבוד הרב, הוא אכל אצלי במסעדה בשישים שקל, והוא לא רוצה לשלם!

- למה אתה לא רוצה לשלם?

- כבוד הרבה, הגעתי למסעדה באפיסת כוחות, הרגשתי שאם אני לא אוכל, אני מת!

הוא באמת בחור טוב, ביקשתי ממנו לאכול... תוך 4 דקות הוא הביא לי כבר אוכל, ואכלתי!

אמר לו הרב – נכון שהלכת למות, ונכון שאם הוא הציל אותך, כאילו הציל עולם מלא... גם זה בסדר, אז על הלחם ועל החומוס אתה לא תשלם... אבל למה אתה צריך לאכול שניצל שבביל לא למות?! אתה יכול להסתפק בארבע פרוסות עם חומוס.

באותו רגע שאכלת את הפרוסות עם החומוס, אתה כבר לא מת, "חזרת לחיים"... אז עכשיו תשלם- צ"פס ושניצל ושתייה!

אומרים המפרשים – חשש יעקב אבינו, שמא עשו אחר-כך יגיד "מה לעשות... הלכתי למות... אז מכרתי לו את הבכורה!"

אמר לו יעקב – תשמע, דבר ראשון תאכל לחם, שלא תגיד שאתה הולך למות, ומכרת את זה בגלל שזה היה פיקוח נפש. תאכל לחם, תירגע, תתישב דעתך, אחרי זה אני אתן לך גם עדשים.

אז לחם נתן לו, כדי להוריד את הטענה "מדין כפייה"... לאחר מכן, נתן לו גם ניזיד עדשים, כדי שלא יבוא בטענה, שכפו עליו את המכירה.

(ברוך שאמר)

"ועשה לי מטעמים... בעבור תברכך נפשי" (כז, ד)

"ספרתי להרב על הגי' יעקב ניימן זצ"ל שהיה פ"א בארה"ב, וביום אחד הביאו מארחו למקום בו היה אמור להיכנס לאחד הגבירים, ר' יעקב דפק על הדלת, לא ענו לו, ויצא החוצה.

אמר הרב זה היה רק כאן שהיה לבוש יעקב אך מזה לא היה יכול לידע שהוא יעקב כי חשב שכיון שבא עשו ממצוה של צודה לי ציד לכן יש עמו ריח ג"ע

(דרך שיחה)

ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירש (כו, כז)

ראיתי בשם כ"ק המהרי"ד מבעלזא ז"ע, שהיה יודע כקנאי גדול ולוחם מלחמות ה', ובפרט בעניני לבוש שצריך להיות על טהרת הקודש, ולא להידמות ללבושי הגויים, והנה פעם בא לפניו איזה נגיד גדול שהיה לבוש בלבוש מודרני, וברצות הצדיק לעורר לו על ענין זה בדברי נועם, כדי שלא להעליב אותו.

אמר בדרך צחות לתת טעם מדוע הנגידים הגדולים בעם דרכם להיות לבושים בלבוש גויים, וכך אמר, הנה יעקב אבינו קיבל ברכות "עולם הזה" מיצחק אבינו "ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ ורוב דגן ותירש", וכאשר קיבל ברכות אלו הוא היה לבוש בבגדי עשו, כדי שלא יכירו אביו, וכמו שכתוב (כו, טו) "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן" ומכיון שיעקב אבינו קיבל את ברכות העוה"ז בהיותו לבוש בבגדי עשו, הנה זה גרם שהעשירים הגדולים שזכו לברכות אלו, אף הם לבושים לפעמים בלבוש שדומה ללבושו של עשו, עכ"ד.

(זאת התורה)

"ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד" (כו, לג)

למה חרד יצחק, אמר: שמא עוון יש בי, שברכתי קטן לפני גדול ושניתני סדר היחס. התחיל עשו מצוה: "הכי יקרא שמו יעקב, ויעקבני זה פעמים". אמר לו אביו: מה עשה לך? אמר לו: "את בכרתי לקח, והנה עתה לקח ברכתי". אמר: בכך הייתי מצר וחרד, שמא עברתי את שורת הדין. עכשיו לבכור ברכתי, "גם ברוך יהיה" (רש"י בראשית כז, לו).

מי מסוגל להבין את עשו -

בא מן השדה והוא עיף, וחומד את נזיד העדשים. כשהוא מתבקש לשלם תמורתו בבכורה, החל לחרף ולגדף את העבודה שבבכורים (בראשית רבה סג, יג), וצחק צחוק גדול על אחיו התמים, שמחשיב את הבכורה ומוכן לתת תמורתה נזיד עדשים (שם, יד) -

וכעת, שיעקב אבינו השתמש בזכות הבכורה לקבל את הברכות, מתמרמר הוא על 'רמאותו'... אבל כזה הוא הטבע האנושי -

שמעתי מעשה בדיין ירא שמים, אבל ממה חיים. ייקח שוחד.

אבל אסור, החליט לקחת בשינוי. לתובע ייחד את הנעל הימנית, ולנתבע את הנעל השמאלית.

לפני הדיין היה מחליף את נעליו בנעלים שבחדר המבוא, לראות באיזו מהן טמנו תכריך שטרות. ואם בשתייהן, איזו מפריעה יותר להליכה.

יום אחד תחב רגליו, והימנית בקושי נכנסה. מצא סמוכין למכביר הצדיק את התביעה, ופרכות לכתות גרסת הנתבע. לאשרו, מעולם לא נכשל, תמיד נתן הצד הצודק את השוחד.

יצא התובע וכל תאותו בידו, והדיין צלע החוצה וחלץ את החפיסה מנעלו, והנה היא תכריך נירות בעלמא.

"איזו שחיתות", רטן. "איזו רמאות!" אין אמון בבני אדם...

זהו שאמר, שאין האדם רואה נגעי עצמו. הוא נוטל שוחד, ומעיינו ברמאות הזולת...

ויאמר בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (כו, לה)

ביאר בספר "מנחת אליהו" (לבעל "שבט מוסר" פרק לג) עפ"י מה שכתב רש"י על הפסוק "וקח לי משם שני גדיי עזים" וכי שני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק, אלא פסח היה, האחד הקריב לפסחו והאחד עשה מטעמים מפרקי דר"א עכ"ל.

ומביא ששמע מפי זקן חכם שיעקב נתן ליצחק אפיקומן אחר האכילה, וזהו כונת הפסוק "בא אחיך במרמה" "במרמה" גימטריא "אפיקומן" (287) וכונת יעקב בזה שלא יוכל לטעום לאחר מכן מצידו של עשו מאחר שכבר אכל אפיקומן ואסור לאכול אחר אפיקומן.

(ואצרות התורה)

יקרבו ימי אבל אבי (כו, מא)

יום אחד פרצה בבית המדרש של בריסק מחלוקת בין שני אבלים "אומרי קדיש" שכל אחד מהם רצה לעבור לפני התיבה כרגיל... והגיעו הדברים עד כדי מכות וזוב דם, בינתיים הגיע לבית המדרש 'רבי יושע בער', ובראותו את הנעשה ובשמעו בשל מה פרצה המריבה נזף בשניהם, הנה עכשיו פנה רבי יושע בער אל הקהל, ואמר:

מחזור לי פשוטו של הפסוק, "יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי" לכאורה הרי מוקשה הדבר, מפני מה היה עשו צריך לדחות את הדבר ימים רבים כל כך? וכי לא יכול ברנש כעשו לסדר את חשבונו עם יעקב בו במקום? אלא כידוע עשו בשאלותיו ששאל את אביו "היאך מעשרין את התבן" העמיד

עשו כל הזמן פנים של ירא שמים כביכול, ולפיקך בחר בימים של "ימי אבל אבי" שהם הימים הטובים ביותר לפתוח בהם במחלוקת, למשל, על התפילה לפני התיבה, להתפלל לפני העמוד ולומר קדיש. יעקב ירצה לעבור לפני התיבה, ועשו ירצה לעבור לפני התיבה, ויהיה מקום לתגרה לצעקות להרמת ידים ויווצרו שני צדדים, במבוכה הזאת יתרג יעקב ויהיו עוד כאלה שיצדיקו את עשו שרצה לזכות את אביו בעולם הבא ורדף אחרי מצוה... זאת ההזדמנות הנוחה ביותר כדי להתחשבן ולהתנפל על אח...

העולם אומרים בדרך צחות שעשוי עשה חשבון שאם יהרוג את יעקב כעת, יצטרך לומר קדיש בנפרד על יעקב ולאחמ"כ כשאביו ימות יצטרך לומר עוד פעם קדיש, לכן העדיף לחכות לאבל אביו ולומר קדיש על שתייהם בבת אחת...

אם תעשה עמנו רעה כאשר לא נגענוך וכאשר עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום אתה עתה ברוך ה' (כו, כט)

נשאלת השאלה - מה פירוש הדבר, שגוי אומר לך: "עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום"?

פירוש הדבר, אומר לך הגוי: "אם שחררתי אותך בשלום - בלי מכות, תגיד תודה!" ☺

משל למה הדבר דומה? לאריה שאכל ופתאום נתקעה לו עצם בגרון - לא יכול - לא לבלוע ולא להקיא ☺

'מלך החיות' עומד באמצע היער עם עצם בגרון, וקורא לכולם - "מי יכול להושיע אותי?"

באו החיות ולא הצליחו להוציא את העצם. אמרו לו: "תשמע, ביער ישנה חיה ושמה שלדג. לחיה הזאת יש מקור ארוך, שבעזרתו הוא יכול להוציא לך את העצם - חוץ ממנו, אף אחד לא יצליח!"

אמר להם האריה: "בסדר - תקראו לו מיד!"

רצו החיות את השלדג וסיפרו לו את המעשה - אמר להם השלדג: "להכניס את המקור שלי לתוך הלוע של האריה?! שייחנק עם העצם בגרון - הרי ברגע שאכניס את המקור, הוא מיד יטרוף אותי!"

אמרו לו החיות: "תקשיב, מילה של אריה זו מילה - אם הוא הבטיח שלא יעשה לך כלום - אז הוא לא יעשה לך כלום!"

"בסדר. אבל מה עם איזשהו בונס על העמל - בכל זאת אני מסכן את עצמי?" ☺

אמרו לו החיות: "אם תצליח להוציא לו את העצם - תקבל בונס!" - הלך השלדג, והצליח להוציא את העצם מלוע האריה; נעמד השלדג מול האריה ואמר לו: "הנה העצם! מה עם... הבונס???"

אמר לו האריה: "בונס?! לך תספר לכולם שהיית בפה שלי, ויצאת בשלום!"

אותו הדבר היה עם אבימלך, שבא לכרות ברית עם יצחק ואמר לו: "עשינו עמך רק טוב ונשלחך בשלום" - "תספר לכולם שיצאת מכאן בשלום - זה הבונס הגדול ביותר שאנחנו יכולים לתת לך!"

(ברוך שאמר)

עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורתי (כו, ה)

אמר רב ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה (יומא כח):

מפרש רש"י 'עירובי תבשילין' - 'שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן'. ובתוס' ישנים כתב: 'לא ידע רבי, אמאי נקט הך מצוה, אמאי קולא ליה טפי מכולהו', ואכן נתחבטו המפרשים לפרש דברי הגמרא במה שונה מצוות עירובי תבשילין משאר מצוות.

בדרך רמז מבואר בבעל הטורים שתיבות "עקב אשר שמע אברהם" בגימ' "קיים אף עירובי תבשילין".

הגה"ח ר' אשר ווערנר זצ"ל אב"ד טבר' אמר לפרש הכוונה, ד'עירוב תבשילין' היה מצוה שאברהם אבינו קיימה בהידור, דאיתא בגמרא (פסחים מו): 'שהיתיר של עירוב תבשילין הוא רק היכי דשייך לומר 'הואיל ומקלעי ליה אורחים', היינו שהעירוב פועל רק אם התבשילים מוכנים זמן ניכר לפני כניסת השבת ויוכלו האורחים - שעוד יבואו במשך היו"ט - לטעום מהם עוד לפני שבת, אבל אם מבשל סמוך לשבת ממש מצינו דיעות שהעירוב אינו מועיל.

א"כ אם כל העירוב הוא משום הואיל - ד'שמא' יבואו אורחים, אזי אצל אברהם אבינו ד'בוודאי' באו אורחים בכל היום עד השבת, הרי נמצא שאצלו היה העירוב תבשילין באופן מהודר ביותר.

(באר הגן)

וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נביות על נשיו לו לאשה (כו, ט)

כתב רש"י 'על נשיו - הוסיף רשעה על רשעתו (ר"ל מרשעת על מרשעות שהיו לו כבר וק"ל) שלא גירש את הראשונות'.

כך נראה העולם הזה של עשו. זה אותו עשו שצועק כי מספיק לו העולם הזה והוא לא זקוק לעולם הבא. לאותו עשו אין מי שיכין לו ארוחת צהרים, ואת הבגדים הטובים שלו הוא צריך לאכסן בבית אמו...

יעקב מגיע לאביו עם ה'תחפושת' של עורות העזים, ואומר ליצחק אביו: "אנכי עשו בכרך". יעקב אבינו, עמוד האמת, "תתן אמת ליעקב", כיצד הוא אומר משפט כזה שאין בו אמת?

זו קושיא חזקה וכבר רבותינו עמדו עליה, אבל התרוץ עליה הוא נפלא! ספר אבא זכרוננו לברכה: מסרתי שיחה בבאר שבע, וכאשר סימתי ויצאתי מבית הכנסת, נגש אלי יהודי, סגי נהור, ואמר לי: "כבוד הרב, אני צריך להגיע לקו 870 שנוסע לירושלים". הוא המשיך לספר לי בהתרגשות: "עברתי את השואה, כל בני משפחתי נפטרו, זכיתי להתחונן ונולד לי בן יחיד, ולאותו בן נולד בן אחד בלבד. זהו הנכד היחיד שלי, והלילה הוא מתחונן באולם "תמר" בירושלים, לשם אני צריך להגיע. אנא", הוא חוזר ומבקש, "קח אותי לקו 870 שנוסע לירושלים".

אבא עשה ברור קצר, ונאמר לו שקו 870 נוסע לצפון, לעפולה, ואילו קו 470 נוסע לירושלים. אבא מסביר לעיוור שהוא יקח אותו לקו 470 כדי שיגיע לירושלים, אבל העיוור מתעקש על כך שאמרו לו לנסוע בקו 870 והוא מבקש מאבא שיקח אותו דוקא לקו הזה.

עכשיו אבא עומד בפני דילמה: מה לעשות? האם להעלות את העיוור על האוטובוס שהוא מבקש ואז במקום להגיע לירושלים הוא יגיע לעפולה, וכמובן יחמיץ את חתונת נכדו היחיד, או להעלות אותו על הקו לירושלים ואז יגיע לחתונת הנכד וישמח עד מאוד, אלא שאז הוא צריך לשקר ולומר לו שזה מספר הקו שהוא צריך. מה צריך לעשות?

בוודאי שכל אחד מבין, שמצוה לשקר ולומר לו על קו 470 שהוא קו 870, כדי שאותו עיוור יזכה להגיע לחתונת נכדו היחיד.

יצחק אבינו הצדיק רוצה לתת את הברכות לבנו שימשיך את דרכו בקודש. הוא סבור, בטעות, כי עשו בנו הוא זה שימשיך את דרכו, אבל רבקה יודעת שהוא טועה. עשו הוא אבי העמלקים לדורותיהם, ואם הוא יקבל את הברכות, הם יגיעו לצאצאי עמלק. הברכות יגיעו לצפון במקום לירושלים... האין זו חובתו של יעקב אבינו, אי שהאמת, להנחות את אביו בדרך בה יצחק אבינו רוצה ללכת, גם אם זה נראה כמו שקר?

הרי עשו הוא אבי הנוכלים והשקרנים. הוא זה המפתה את יצחק אביו בפיו כאילו הוא מקפיד לשמור מצוות קלה כבחמורה. גם את המלח והתבן הוא רוצה לעשר... הרי מי שהאמת נר לרגליו, צריך להעמיד את יצחק אבינו על טעותו, גם אם המחיר הוא לשנות מעט מן האמת. העיקר שהברכות יגיעו ליעקב אבינו.

ספור קטנטן מה זה נקרא נכד מתוק של יעקב אבינו. סיפר לי יהודי חשוב: אני גר בירושלים, לפני חצי שנה ירדתי לצרכניה לקנות מוצרים. אני מגיע לתור, יש שם תור ארוך של שלושים אנשים. אני מחכה בסבלנות, אולי חצי שעה אני מחכה בתור. לפני היה אדם מתוק, אציל, עדין נפש. עמד עם שקית ובה שלושה מוצרים, אבל הוא מחכה, דחוף לו כנראה. התור מתקדם לאט לאט, והנה הוא כבר כמעט מגיע לקופה. ופתאום הוא נעצר, אומר לקופאית: "סליחה היתה לי טעות". הוא יוצא מהתור, חוזר לאחוריו מחזיר את המוצרים למקום ויוצא מהחנות.

הייתי מופתע ממנו. אדם ממתין חצי שעה, וכאשר מגיע תורו הוא מחזיר את המוצרים למקומם?!

בינתיים הגיע תורי, שלמתי על המוצרים שקניתי ומהרתי החוצה כדי להשיג את היהודי הזה. הייתי סקרן לדעת מה גרם לו לשנות את דעתו ולהחזיר את המוצרים למדפים, בדיוק כאשר כבר הגיע תורו לשלם. עצרתי בחוץ את היהודי הזה והצגתי בפניו את תמייתי.

תשמעו מה זה נקרא נכד של יעקב אבינו. כך הוא מספר לי: "אני נשוי כמעט שנתיים, והנה לפני שבועות ספורים אשתי ילדה בחסדי שמים תינוק חמוד. הבוקר בקשה ממני אשתי לרדת לצרכניה ולקנות כמה פריטים שהיא זקוקה לתינוק. המתנתי, כפי שראית, בתור בסבלנות, והנה כמעט לפני שהגיע תורי קמה הקופאית שישבה שם, ולקופה הגיעה קופאית אחרת. הקופאית השניה היא תושבת השכונה שלנו. היא נשואה כבר חמש-עשרה שנה ואין לה ילדים. הבית ריק ושומם. אני אברך צעיר, והיא מכירה את המשפחה שלנו. אם אגיע לקופה והיא תראה שאני קונה מוצרים לתינוק, הלב שלה ימס. הידיים שלה ירעדו מרוב צער, בראותה כי אנחנו כבר זכינו לילד ואילו היא עדיין בלי ילדים. אמור לי אתה: וכי זה מה שהקב"ה רוצה שאעשה? האם שווה לי החסכון של כמה שקלים בקניה בצרכניה הזאת, כדי לצער אשה כאובה? נכון שהמתנתי חצי שעה, אבל מה עם בין אדם לחברו? אני אלך לקנות במקום אחר, קצת יקר יותר, אשלם עוד כמה שקלים אבל לא אצער את הזולת!"

זה נקרא נכד של יעקב אבינו ונכד של יצחק אבינו. יצחק רוצה לברך את הילדים המתוקים האלה. עשו הרשע מרמה את אביו, ולכן יעקב אבינו, עמוד

למה הדבר דומה? היה אחד שהגיע אל הרופא להיבדק, אמר לו הרופא שלפי תוצאות בדיקות הדם, חייב הוא להתחיל בדיאטה כבר מהיום, ואם לא הרי שהוא בסכנת חיים. שואל אותו אחד את הרופא מה עלי לעשות בשביל זה? ואומר לו הרופא, הנה אכין לך תפריט מסודר, לארוחות בוקר צהריים וערב, בבוקר תאכל שתי פרוסות של לחם מקמח מלא עם כך וכך ירקות, בצהריים מנה אחת של עוף עם תוספת אחת בלבד ובערב ג"כ שתי פרוסות של לחם מקמח מלא עם קצת גבינה, וירקות ללא הגבלה.

שמע אותו אדם, ורשם את הדברים. כשעמד בפתח לצאת מן החדר, שאל את הרופא, "רק דבר אחד אני רוצה לדעת, את התפריט שהכנת לי, לאכול לפני הארוחה או אחרי הארוחה?"...

כך גם עשוי, שהיו לו כבר כמה רשעיות, הלך ונשא את מחלת בת ישמעאל כי אביו מקפיד שינשאו דוקא למשפחה זו...

(ציוני תורה)

מאוצרות המגידים

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה. ויאמר יעקב השבעה לי כיום וישבעו לו וימכור את בכורתו ליעקב (כה, לב-לג)

במשפט שנערך בנירנברג לאחר תום מלחמת הועלם השניה לבכירי המשטר ההיטלרסטי, הוצאו להורג בתליה עשרה מהפושעים הללו כאשר גזר דינם בוצע בהושענא רבה שנת תש"ו. בדרך לחבל התליה, אמר אחד הפושעים העמלקים, יואכים פון ריבנטרופ, מי שכהן כשר החוץ של המשטר הנאצי, כי היום היה ליהודים 'פורים שני'. ואכן, 'עשרת בני המן' הנאצים נתלו באותו יום.

העמלקים הללו לא צמחו כערער בערבה. הם ינקו את שנאתם לעם ישראל בבית הסבא שלהם, עשו הרשע. עוד בחיי חיותו של אביו, יצחק אבינו, הוא כבר תכנן להרוג את אחיו באמרו: "יעברו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי".

מאז ימי עשו, סבו של עמלק, נותרה שנאת עולם לעם עולם. בואו נכנס מעט לכל הסוגיה המלווה את כלל ישראל מאז ימי האבות ועד ימינו - המאבק בין יעקב אבינו וצאצאיו, מול עשו הרשע וילדי רוחו. נתבונן לא רק בשכר העולם הבא של יעקב אבינו, אלא כיצד נראה ה'עולם הזה' שלו מול אותו עולם הזה של אחיו עשו הרשע.

השלב הראשון היה - מכירת הבכורה.

עשו חוזר מהשדה רעב כמו כלב, לאחר שכבר הספיק לעבור חמש עברות, כל כולו שקוע בתאוות העולם הזה, והוא פונה ליעקב אחיו בתחינה נרגשת: "הלעיטיני נא מן האדם האדם הזה". אני רעב, אנא תן לי לאכול מהתבשיל האדום המשובח הזה!

יעקב משיב לו: אחי הנכבד, אין מתנות חינם. אתה רוצה מהתבשיל? אני מוכן לתת לך, אבל רק אם תהיה מוכן לעשות עסקה. שני עולמות מצויים בפנינו - אומר לו יעקב - העולם הזה והעולם הבא. בעולם הזה יש תענוגות ומנועמים, אוכל משובח, כסף לרוב, בלויים והנאות, ואילו בעולם הבא אין אכילה ושתייה, יש סטנדר עם גמרא, עונג רוחני ותו לא. אם אתה רוצה מהתבשיל המהביל, הבה נתחלק בינינו את העולמות: קח לך אל העולם הזה על כל תענוגותיו, ותן לי בתמורה את העולם הבא.

עשו רואה בכך עסקה הוגנת. מה לו לעולם הבא? הוא רוצה את הנאות העולם הזה, ומצדו שיעקב אחיו יקח לו את כל העולם הבא בשלמות. הוא אינו זקוק להקבר דוקא במערת המכפלה יחד עם הצדיקים. מה לו ולהם? מבחינתו, גם 'שדה בוקר' זו אופציה טובה להקבר שם...

העסקה הושלמה ועשו יוצא לעולם הגדול לעשות חיל. יעקב נשאר איש תם יושב אהלים'. לא אוהה אחד אלא כמה אוהלים. כולל בוקר, כולל ערב, כולל חצות, כולל אשמורת, כולל שישי-שבת, ואם יש - אז גם כולל מוצאי שבת...

חולפת תקופה, יצחק אבינו רוצה לברך את בנו הבכור, את עשו. לרבקה נודע ברוח הקודש על כוונתו של יצחק והיא אומרת ליעקב שילך לאביו לקבל את הברכות. כדי שיעקב לא יגלה את התרמית, היא מלבישה את יעקב בבגדי עשו החמודות. היכן נמצאים הבגדים של עשו? בבית אמו.

שואלים חז"ל: לעשו יש הרי ארבע נשים. יש לו גם כסף לרוב. מן הסתם לכל אשה יש איזו דירת פאר מכובדת. וכי אין לו בכל ארבע הדירות הללו היכן להניח את בגדיו, רק בבית אמו?

אלא, עשו הולך ישון כל לילה עם כיסים מלאים, וקם בבוקר עם כיסים ריקים. הנשים שלו היו עוסקות כל היום ב'קנין משיכה'... הן היו משתמשות בכספים של עשו, מרוקנות את כיסיו לחלוטין, אבל לא היה אצלן מקום לבגדים שלו.

גם כאשר הוא רעב, לא מחכה לו בבית ארוחה דשנה, והוא צריך להתחנן לאחיו יעקב שיתן לו מעט מתבשיל העדשים.

האמת, היודע מהו באמת רצון אביו, משנה מן האמת, כדי שהברכות לא יחולו על ראשו של אחיו הרשע.

כאשר נודע לעשו שגנבו לו את הברכות, הוא מגיב בהיסטריה, בזעקות נוראות. "ויצעק צעקה גדולה ומהר עד מאד".

עשו איננו ילד קטן, הוא כבר אדם בן ששים ושלש, קשוח, ארכי-רוצח, והנה הוא עומד וממיר בבכיו: "וישא עשו קולו ויברך".

הייתי רוצה לשאול את עשו: רשע שכמותך, מדוע חשובה לך כל כך הברכה מהצדיק? הרי מאסת בדרך הזו, בזית את הצדיקים, אתה מזלזל בהם ופתאום אתה זקוק לברכה מאביך הצדיק? ועוד יש לי לשאול אותך: האם יעקב גנב ממך את הבכורה? הרי אתה מכרת אותה בלב שלם. השלכת את הבכורה ככלי אין חפץ בו. "ויבז עשו את הבכורה", ועכשיו אתה בוכה שגנבו לך אותה?

המסקנה הנוראה והכואבת: לעשו היה ראש גדול! ראש של עשו קבור במערת המכפלה עם האבות הקדושים, אבל גופו טמון עמוק עמוק בתאוות העולם הזה.

עשו רוצה בכורה. בשכלו הוא מבין מה זה קרבנות ומה זה בית המקדש, אבל כאשר הוא נתקל בתאוה רגעית כלשהי, הוא משליך את כל הבנתו לפח. הוא יודע היטב מהי משמעות ברכת הצדיק. הוא בוכה כמו ילד קטן כאשר הוא מפסיד את הברכות, אבל אין זה מונע ממנו להיות שקוע בהבלי העולם הזה. או! כמה רחמנות עליו...

אומרים כי ליושבי הג'ונגלים ישנה שיטה בדוקה כיצד ללכוד קופים. הקופים אוהבים לאכול אורז מתובל. מה עושים הילידים שם? לוקחים אגוזי קוקוס קשיחים, קודחים בהם חור, מרוקנים את התוך וממלאים אותו באורז מתובל. הפתח של הקוקוס הוא צר מאוד, אבל ריחו של האורז המתובל הטמון עמוק בתוכו נודף למרחקים. את אגוזי הקוקוס הם קושרים חזק לעצים ומתרחקים מהמקום.

הקופים מריחים את ריח האוכל שהם תאבים לו, מגיעים אל העצים, ותוחבים את ידיהם הקטנות אל תוך האגוז. שם הם קומצים את ידם עם כל האורז בכף היד, אבל כמובן אינם מצליחים להוציא את היד החוצה יחד עם האורז, כי הפתח צר. אם יפתחו את היד כדי להוציא אותה החוצה, ישאר כל האורז בפנים. הם ממשיכים במאמציהם לשלוף את היד החוצה עם האורז, אך לשוא. הפתח צר מידי, ואין כל אפשרות להוציא את היד עם האוכל. והנה מגיעים הציידים למקום. הקופים רואים אותם מתקרבים, אבל ידיהם לכודות בתוך האגוז. הם משתוללים, נושכים את העצים, נושכים את עצמם, אבל אינם יכולים להשתחרר וכך הם נלכדים בקלות.

אם הייתי יכול לדבר אתם, הייתי אומר להם: 'קופים סכלים, תפתחו את ידכם הקפוצה, שחררו את האורז, וכך תוכלו להוציא את היד ולברוח. מדוע אתם נושאים עם היד בפנים?' אם הם היו יכולים להשיב לי, היו אומרים: 'כבודו בודאי צודק בשכל, אבל אנחנו לא יכולים להפריד מהאורז הריחני...'

זה עשו הרשע! הוא רוצה בכורה. בשכלו הוא מבין את כל המעלות הרוחניות, אבל כאשר הוא רואה נזיד עדשים, הוא לא מסוגל להתאפק. הוא מוכן להשליך את כל השאיפות הקדושות שלו, כדי להנות מעוד הנאה זמנית מתענוגי העולם הזה.

הגמרא (תמיד לב ע"ב) מספרת ספור מעניין:

היה מלך אדיר שקראו לו אלכסנדר מוקדון. הוא היה המלך הראשון במלכות יון, שכבש את העולם בסערה.

באחד ממסעותיו הוא היה רעב מאד. הוציא מתיקו דג מלוח, ושטף אותו במי המעיין שהיה בקרבת מקום. בכואו לאכול מהדג, הריח ממנו ריח משובח ביותר, והבין כי מן הסתם גן עדן נמצא בקרבת מקום, והמעין נובע ממנו.

הלך לכוון המעיין, עד שהגיע לשער גן עדן. שם אמר למלאכים השומרים על הפתח: אני מלך אדיר וחשוב, תנו לי להכנס לגן עדן. אמרו לו: "זה השער לה' – צדיקים יבואו בו". רק לצדיקים יש זכות כניסה לכאן. אמר להם: תנו לי לפחות מזכרת מגן-עדן, כדי שאוכל להראות לאחרים שזכיתי לעמוד על פתחו. הביאו לו המלאכים גולגולת של בשר ודם.

שב אלכסנדר מוקדון לעירו והראה לאנשיו את המשכרת שקבל מגן עדן. הוא רצה לשקול את הגולגולת, הניח אותה על כף המאזניים, אך ככל ששם כמויות של כסף וזהב על צדה האחד של המשקולת, הגולגולת הכבידה על הצד השני. קרא אלכסנדר מוקדון לחכמי ישראל ושאל אותם לפשר הדבר. כיצד זה שאיני יכול למצוא את משקל הגולגולת, והיא שוקלת יותר מכל מה שאני שם נגדה על כף המאזניים?

אמרו לו החכמים: זו גולגולת של בשר ודם, יש בה עיניים, וכידוע, עיניו של אדם אינן שבעות לעולם, כך שכל כסף וזהב שתשים נגדן, לא ישוו אליה. העין שוקלת כמה גרמים בלבד, אבל היא רוצה עוד ועוד. תן לה מכונית יוקרה – היא תרצה מכונית יוקרה יותר. תן לה דירת פאר – היא תרצה דירה מפוארת. לעולם אי אפשר להשביע אותה.

אספר לכם סיפור מדהים: היתה תקופה שאבי שכב בטיפול נמרץ חודש ימים, מצבו היה קשה, ולא נראה היה שאפשר לעזור לו. אמר לי עסקן רפואי בכיר: "דע לך שהפרופסורים הגדולים כאן לא ישאירו אותו עוד הרבה זמן, חבל על המקום שהוא תופס. אבל אם יוציאו אותו מכאן לפני הזמן, הוא יהיה בסכנת חיים. לכן אני מציע לך לקנות לראש המחלקה מתנה יוקרתית, כדי 'לשחד' אותו, וכך הוא ישאיר את אביך".

שאלתי אותו מה כדאי לקנות לו, והוא אמר לי כי ראש המחלקה אוהב עטים. הוא הציע לקחת אותי לפתח-תקוה לקנות עט לראש המחלקה. אמרתי לו: "וכי בשביל עט צריך לנסוע לפתח-תקוה? האם בבני ברק אין חנויות שמורכות עטים?" הוא חיך ואמר לי: "צריך לקנות לו עט מיוחד, לא מאלו שמוכרים בחנויות רגילות".

אנחנו נוסעים לפתח-תקוה, מגיעים לחנות שמוכרת עטים, ואני מבקש מהמוכר שיתן לי עט יפה. תוך כדי שהוא הולך להביא לי עט, אני מפשפש בכיסי להוציא כמה מטבעות כדי לשלם על העט. וכי כמה כבר יכול לעלות עט? הוא מביא לי עט יפה בקופסא מהודרת ואני שואל אותו למחירו, ואז הוא מצביע על מדבקה המוצמדת לקופסא. מחירי העט הוא ששת אלפים וחמש מאות ₪. עמדתי נדהם ושאלתי: "זה המחיר?" והוא השיב לי: "למען הרב אני מוכן לעשות הנחה, ולקחת רק חמשת אלפים ושבע מאות ₪". לא היתה לי בררה ושלמתי את המחיר.

אני מתביש לספר את ההמשך. כאשר הגעתי הביתה, אספתי את כל הילדים שלי, לקחתי עט שעולה שלש וחצי ₪ וכתבתי אתו על נייר וגם עם העט היקר. לא ראינו כל הבדל. שני העטים כתבו אותו דבר. אבל זה מה שהפרופסור אוהב. כשהבאתי לו את העט במתנה, הייתם צריכים לראות איזה עיניים הוא פתח... עיניים שלא שבעות לעולם!

נשוב אלכסנדר מוקדון. הוא שמע את תשובת החכמים על משקל הגולגולת, אבל בקש הוכחה כי אכן התשובה נכונה. אמרו לו החכמים: קח מעט עפר וכסה את עיני הגולגולת כך שלא תוכל לראות, ואז עיניה יהיו שבעות ושוב לא תשקול כמקודם. אכן פזר אלכסנדר מוקדון עפר על הגולגולת, וכך יכול היה לשקול את משקלה.

על זאת אומר שלמה המלך במשלי (כז, כ): "שאל ואבדה לא תשבענה ועיני האדם לא תשבענה". חז"ל באו לרמוז לנו, כי כאשר מכסים את האדם בעפר, לאחור מותו, אזי עיניו כבר שבעות.

מבטם של גדולי ישראל הפוך מזה. יום אחד הגיע למרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל יהודי אמריקאי, שלמד אצלו עשרות שנים קודם לכן. אותו יהודי הוא עשיר גדול, וכאשר נכנס לבית הרב, נדהם לראות את הבית עם הקירות המקולפים והרצפה הישנה. אמר הלה לרב שטיינמן: "כבוד הרב, אני לא מאמין, הבית נראה כפי שהיה לפני עשרות שנים, שום דבר לא השתנה".

השיב לו הרב: "הבית צריך להשתנות? האדם צריך להשתנות!" אמר לו אותו יהודי: "כבוד הרב, יש לי הרבה כסף, והייתי רוצה לשפץ את הבית של הרב, אבל אני רוצה לעשות את המצוה לבד, בלי שותפים". ומה השיב לו הרב? – "גם אני לא רוצה שותפים בחלק שלי..."

חולפות להן שלושים וארבע שנים מאז פגישתם האחרונה של האחים התאומים, יעקב כבר הספיק ללמוד ארבע-עשרה שנים בבית מדרשם של שם ועבר ולהיות עשרים שנה בבית לבן, והנה הוא שומע כי עשו הולך לקראתו ועמו ארבע מאות אנשי צבא.

יעקב יודע כי עשו בלבו לא סלח לו על לקיחת ברכות יצחק אביו ועדיין לא שכח את תכניתו להרוג אותו, והוא שונא אותו שנאת עולם. כיצד יעקב מתכנן לקדם את פני הרעה? הוא שולח לו עזים, תישיים, רחלים, גמלים, אתונות.

מה חשב יעקב אבינו? האם כמה בעלי חיים יהיו פיצוי על הברכה של יצחק אבינו?! מדוע עלה בדעתו כי עשו ינמנע מלהרוג אותו בשל כך?

אבל יעקב מכיר את עשו. יש לו אמנם ראש גדול, אותו ראש שנטמן במערת המכפלה. הוא ידוע ערכה של ברכת צדיק, אבל כאשר מונח לפניו נזיד עדשים, הוא מאבד את הראש. כך היה בפגישה ביניהם. עשו מתקרב עם מאות לוחמים, כולם עם חרבות שלופים, ופתאום הוא רואה קבוצת אנשים משתחוה לו. הם נותנים לו במתנה כמה עזים ותישיים, גמלים ואתונות. עוד לא גמרו הראשונים – והנה עוד קבוצה ועוד מתנה. עשו מסתנוור מהמתנות. שוכח מהכל. כבר לא כועס על לקיחת הבכורה והברכות.

פלאי פלאים. אם המתנות הללו שוות את הבכורה? האם הן מכסות את הפסד ברכותיו של יצחק אבינו?

אבל רשעים נמצאים ברשות לבם. עשו אסור במאסר עולם. הוא לא שולט על עצמו. ברגע שהוא רואה ממון, עיניו מסתנוורות.

ראו מה קרה בפגישה הנדירה כל כך. "וירץ עשו לקראתו ויחבקו ויפל על צוארו וישקוהו". רבי שמעון בר יוחאי אומר כי "הלכה היא – עשו שונא ליעקב", אבל כאן הוא נותן לו נשיקות מכל הלב. הוא חולם כבר עשרות שנים כיצד יהרוג את אחיו וימצוץ את דמו, אבל כמה עזים ותישיים משכיחים ממנו את הכל!

כתוב בחז"ל כי על מטתו של יעקב אבינו, בה נשאו אותו לקברו בארץ ישראל, הניחו שלושים וששה מליכם את כתריהם. הלוייה שכמותה עוד לא נראתה בהיסטוריה. שלושים וששה מליכים מלויים, יחד עם המלך פרעה וכל מצרים, ועם רבבות צאצאיו.

וכיצד נראה הליותו של עשו הרשע? הוא נשחט כמו 'עגלה ערופה'. ראשו התגלגל במקום אחד וגופו למקום אחר. במדרש מובא שחושבים בן דן ערף לו את הראש וקצץ לו את הרגלים. הוא נקבר בשני מקומות: ראשו במערת המכפלה, וגופו – לדעה אחת נקבר במדינת שיער, ולפי התרגום יונתן בשדה של מערת המכפלה, אבל לא יחד עם הראש.

איך נראה העולם הזה והפטירה של יעקב, מול העולם הזה של עשו והפטירה של עשו הרשע.

שולחננו גדול משולחנם! העולם הזה שלנו יותר מהעולם הזה של הרשעים.

ונסיים בסיפור מעניין.

שבת אחת, אבא ז"ל היה בבית חולים לאחר שלא חש בטוב בערב שבת. אמא, שתהיה בריאה, היתה אתו כל השבת. אני ואחי באני בשבת בצהריים. דברנו דברי תורה, שרנו קצת. קצת מילתא דבדיחותא.

באותו חדר, מיטה על ידו היה אחד מראשי המדינה דהיום. כל כמה דקות פתח את הילולו וסגר. פתח וסגר. שאלתי: "מפריעים לך? אני מתנצל. נשיר בשקט". והוא השיב: "אתם לא מפריעים לי כלל", אבל המשיך לפתוח את הילולו כל כמה דקות.

עד שהוא כבר לא יכול היה להתאפק ואמר לאבא בזו הלשון: "אומרים שיש לכם עולם הבא. אם זה נכון או לא – אני לא יודע. אבל, כבוד הרב, מה שבטוח – עולם הזה יש לכם!"

ואז הוא סיפר שיש לו בן יחיד שגר בצפון. "אני כבר שלושה שבועות שוכב פה חצי מת" – המשיך וסיפר – "עברתי שני ניתוחים מורכבים. פעם אחת ויחידה הוא בא לבקר אותי. כל שבוע טלפון אחד חצי דקה, דקה, וזהו!"

אמרת לי: "טוב, יש לך בן רשע, מה אפשר לעשות. אלב יש לך אשה לפחות?" איך הוא פתח את הפה שלו על האשה שלו... הוא בחר לחיות כמו עשו וזכה לנשים כמו של עשו... ואבא הצדיק, לאיזו אשה הוא זכה, וזכה לילדים ונכסים כמו שיעקב זכה.

צריך לזכור: לא רק עולם הבא יש לנו, אלא עולם הזה יש לנו! שולחננו גדול משולחנם.

(רבי חזקיהו יוסף קרלינשטיין שליט"א – דורש טוב)

ויתרוצצו הבנים בקרבה (כה, כב)

'ויתרוצצו' – רבותנו דרשוהו לשון ריצה, כשהייתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי ע"א עשו מפרכס לצאת" – רש"י

מבואר בדברי חז"ל אלו, שכבר בבטן אמם היו עשו ויעקב שונים בתכונותיהם. השאלה היא, אפוא, מה הטענה על עשו שיצא רשע, והלא כך היו תכונותיו הטבעיות?

אמנם, יסוד גדול עליו לדעת. כל אדם מוצא את עצמו לפעמים במצב רוחני קשה. הוא מתקומם: 'זה לא הוגן!...' אך עליו לדעת ששום מצב מצד עצמו לא בהכרח הוא טוב ולא בהכרח הוא רע. רק האדם קובע אם המצב טוב או לא טוב.

למשל, אדם שיש לו ראש סתום. הזכרון לא עובד, כח המחשבה לא עובד. האם זו ברכה או קללה? תלוי מה אדם עושה עם אותו ראש. אם הוא עמל ומתייעע שוב ושוב להבין כמה שורות בגמרא, עד שבסוף זוכה להגיע להבנת הסוגיא על בוריה – הרי שעליו להודות ולהלל לבוראו על שעשאו חסר כשרון, ויחד עם זאת מתמיד, דבוק בה', וזיכהו לקבל על עצמו עול תורה ומצוות כראוי.

אך אם הוא אינו מנסה לעמול בתורה, אלא מחליט: היות והלימוד קשה עלי, הרי שאין לי סיכוי להצליח, וממילא מתייאש מראש – כלפיו הראש הסתום זו קללה. אבל הראש הסתום מצד עצמו אינו לא ברכה ולא קללה. האדם הוא זה שקובע מה לעשות עם אותו ראש וכיצד לנצלו.

דוגמא נוספת: אדם שחי בתוך חברה לא טובה, מתגורר באיזור חילוני וכדומה. האם זו ברכה או קללה? ראינו יהודים שחיו בשכונות לא טובה, ודוקא בזכות זה בניהם צמחו להיות גדולי עולם ממש. זאת משום ששמרו עליהם ולמדו איתם כל הזמן, וכתוצאה מההשקעה המרובה הילדים הללו יצאו פרחים. לעומת זאת יהודי אחר שחי בין שכנים לא טובים, ילדיו מסתובבים ברחובות, וכמה מהם התקלקלו.

אם כן, כשנשאל האם לא טובה זו ברכה או קללה? – גם כאן התשובה תהיה: תלוי באדם עצמו, מה הוא עושה במצב שאיליו נקלע.

יש הטוען לפני הקב"ה: בורא כל עולמים, מה פתאום שמת אותי בדור כזה? אילו היית שם אותי בשנת ת"ק בדורו של הגאון מוילנא, והייתי שכן שלו דלת מול דלת – הכל היה נראה אחרת.

האחים מתחילים לדבר, ויעקב שואל את עשיו כיצד הוא מתפרנס. ומה משיב לו עשו? "יש לי רב אחי" – יש לי באמת רכוש רב. ממון ונדל"ן, כסף וזהב, אבל לא זיק לי עוד קצת. עכשיו הוא שואל את יעקב, ואיך אתה מסתדר? משיב לו יעקב: "כי חנני אלקים וכי יש לי כל". ברוך ה' לא חסר לי דבר. יש לי הכל. היר כך אנחנו מברכים כל יום: "ברוך אתה ה'... שעשה לי כל צרכי", ומי שלא מרגיש כך, הרי זו ברכה לבטלה!

אני לא יכול לשכוח, יום אחד כשאבא ז"ל שהה בבית חולים מחובר לדיאליזה, הוא שכב ואני ישבתי על ידו למדנו יחד. פתאום הוא אומר לי: "תראה חזקיהו יוסף, לפעמים רואים בעולם שלנו אנשים משופעים בכל טוב ארץ מצרים. כל שנה מחליפים מכוניות, בתי מלון ותענוגות. ומצד שני אפשר לראות בני תורה יושבים ולומדים. אפילו אנשים שעובדים לפרנסתם, אבל מנצלים כל שעה פנויה ללמוד עוד פרק משניות. האנשים האלה שמחים בחלקם, מחייכים תמיד לזולת, אבל לא תמיד הם נהנים מכל מנעמי העולם. ואתה חושב לעצמך: רחמנות עליהם, מסכנים. העשירים הללו נהנים מתענוגות העולם הזה, ואלו האנשים היראים והשלמים, חסרים כביכול".

ואז המשיך ואמר לי: "תראה בחדר הזה שוכבים כשלושים חולים. כל אחד מחובר למכונה כמה שעות. האנשים הללו לא מגיעים לכאן באוטובוסים, אלא 'על חשבון הברון'. הביטוח הלאומי מממן להם מונית להגיע לכאן. כל אחד 'על חשבון הברון'. הביטוח הלאומי מממן להם מונית להגיע לכאן. כל אחד שוכב על כורסה מפנקת, בלחיצת כפתור אפשר להרים אותה למצב ישיבה, ואם רוצים – לוחצים על הכפתור ואפשר לשכב. ממש 'עולם הזה'. כיון שלחולי דיאליזה אסור לאכול פרות, גבינה צהובה, זיתים, דגים מלוחים – הזמן היחיד שמותר להם לאכול את הדברים הללו זה בחצי השעה הראשונה של הטיפול, לפני שהמכונה מסננת את הדם. לכן האחיות מגישות לכל אחד מהמאכלים הללו, החולים יושבים ואוכלים, ואם הם רוצים תוספת – הם מקבלים".

ואז הוא צעק ואמר לי: "אתה חושב שהם מליכים? נכון, משרתים אותם, אבל משרתים אותם בגלל שהם חולים! נתנים להם את הכל בגלל שאין להם כלום!"

עשו נרגע מהפגישה מהחייבוקים והנשיקות, ואז הוא שואל את יעקב: אמור לי, אחי היקר, הנשים והילדים, שלך הם? אומר יעקב: כן, "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך".

עשו עוד לא נרגע וממשיך לשאול: "מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי?" הכל שייך לך?

מה פשר השאלות הללו? עשו עובד ב'מס הכנסה'? האם יעקב גנב ממנו משהו?

אבל עשו זוכר שהיה ביניהם הסכם: הוא יקח את העולם הזה ואילו יעקב יקבל את העולם הבא. הוא ציפה לראות את יעקב 'יושב אהלים', צדיק תמים אלב עני מרוד, חסר-כל. אולי גם חולה בגופן, נשוי לאיזו אשה מסכנה. והנה הוא רואה את אחיו, גבור נורא, יש לו ארבע נשים כשרות ואצילות, אחד-עשר בנים נאים וגבורים, והרי עם כל אחד מהבנים נולדה תאומה, ועם בנימים נולדו שתי תאומות. רק עם יוסף לא נולד תאומה, אבל כנגד זה נולדה דינה. הנה כי כן יש לו עוד שלש-עשרה בנות נפלאות ועדינו. עשרים וחמשה ילדים.

ועוד לא דברנו על הרכוש של יעקב. כמה כלבים היו לו? בחז"ל במדרש רבה כאן יש מחלוקת בין רב ללוי, האם היו לו שש מאות אלף כלבי שמירה, או מיליון ומאתיים אלף כלבים! גם אם נניח שכל כלב שומר רק על עשרה כבשים, הרי שהיו לו שנים-עשר מיליון כבשים. רכוש אדיר לפי כל קנה-מידה.

לעשו גם כן יש ארבע נשים, אבל כל אחת גנת יותר מהשניה. בגדי החמודות בגד אחד, הוא לא יכול להשאיר בבית! הנשים שלו עצלניות, מרשעות, לא יכולות להכין לבעל שלהן אפילו ארוחת צהרים אחת...

אומר עשו: יעקב אחי, לא כך אמרת לי – עולם הזה שלי, עולם הבא שלך?! כיצד הגיע אליך כל הרכוש האדיר הזה? כיצד זכית למשפחה מופלאה כל כך? זה הרי נגד ההסכם...

מחייך יעקב ואומר: עשו אחי, זה לא ה'עולם הזה', זהו ה'עולם הבא' שלי. הקב"ה נתן למי שעובד אותו באמונה את כל הכלים שיוכל לעבוד אותו במנוחת הנפש. וכי העוזרים של המלכה באנגליה לא אוכלים בארמון? הם לא ישנים בארמון? המשרת שעובד ב'הילטון' לא אוכל שם ארוחת צהרים חוץ מהמשכורת שלו? מי שעובד בנאמנות את הבורא יתברך, אוכל על שולחנו, כדי שיוכל להמשיך לעבדו בלי הפרעה.

כך נראה העולם הזה של יעקב מול העולם הזה של עשו הרשע. וכשהם נפטרו, איך הם נפטרו? יעקב, כל שנים-עשר הבנים על ידו. הבן שלו משנה למלך מצרים ומושל על כל העולם. לפי דברי רבותינו, יעקב היה היחיד בעולם שראה שש מאות אלף צאצאים עד בחייו. יעקב אבינו רואה שש מאות אלף ילדים מתוקים, ילדי 'אנחנו וצאצאיו', בעיניים שלו. בהלוייה שלו מלויים אותו פרעה המלך עם כל מצרים.

לאחר פטירתו לחיי עול, הגיע מכתב תנחומים מחבר ותיק, שהתגורר בארץ אחרת. הוא שמע את הבשורה המרה, ומיהר לשלוח את תנחומיו בכתב.

"הוא הציל את חיי הנישואין שלי..." כתב החבר במכתבו. בינו לבין רעייתו התגלעו חילוקי דעות על עניינים שבטעם וריח. היא בישלה בסגנון מסוים, והוא העדיף סגנון בישול אחר. היא הכינה מטעמים, לדעתה, והוא סלד מהם. כאשר שמע על כך הרב קובלסקי, סיפר לחברו את המעשה שהיה: כאשר הייתי בחור ושיבה, הגעתי ביום שישי אחד לבקר אצל אמי, והיא הגישה לי מרק ירקות סמין. טעמתי, וכמעט נתקע האוכל ברוני. טעמו היה נורא בעיני. אמי עמדה לידי, ובקשה לדעת, האם ערב התבשיל לחיכי. וכי מה יכולתי לומר? כלום יכולתי לצער אותה, לומר שאינני אוהב את המרק כלל וכלל, וכל טרחתה היתה לשוא?! הודיתי לה, אפוא, על המרק ושבתתי את טעמו. היא שמחה מאוד, ומזגה, לצערי, תוספת לצלחתי. אכלתי גם את התוספת, כדי לא לצער אותה. זה ממש לא היה קל, חששתי שאני עומד להקיא, אבל כאשר ראיתי את עיניה המאירות משמחה, יגעתני שהמאמץ היה כדאי.

הבעיה היתה, שמאותו יום, בכל פעם שידעה אימי, שאני עומד להגיע, היא הכינה ברוב מסירות, את המרק הזה... ואני הייתי כמעט נחנק, ומודה לה על המאמצים ועל הטרחה.

לא חשבתי שלאחר נישואי הבעיה תימשך, אך... כלתי שמעה מאמי, שזהו המאכל היחיד ששבחתי בפניה. כיון שהיא אשה טובה, רצתה לעשות את רצוני, ואני לא רציתי לאכזב אותה. אכלתי את המרק הנורא, הודיתי, וקבלתי תוספת, שגם עליה הודיתי. נו, ואתה מתווכח עם אשתך על הבדלי טעמים!?

"מאותו יום" – סיפר החבר – "לא שמעה ממני אשתי מילת בקורת על האוכל, רק שבחים ותודות. זמן מה לאחר מכן, היא החלה להכין מאכלים שערבו לחיכי מאוד, ושוב לא התווכחתי לא על הבדלי טעמים ולא על זוטות אחרות. השלום והשלום שבו לאוהלנו.

הרבנית קראה את המכתב, ולא ידעה את נפשה מצער. מדוע?! מדוע הוא לא סיפר על כך? והורי היא את המרק הזה לא סבלה מעולם, הילדים סלדו ממנו ולא הסכימו לטעום. היא הכינה במיוחד עבורו, כדי שישמח, והוא כמעט נחנק, והודה לה מקרב לב. מדוע הוא שתק, ולא אמר מילה!?

אבל היא ידעה את התשובה, והתשובה גדולה ועמוקה...

(ומתוק האור)

מה חשבו יצחק ורבקה

"ויהאב יצחק את עשו כי ציד בפיו", שהיה מביא ציד ומאכיל את יצחק (רש"י, מהתרגום), "ורבקה אהבת את יעקב" (בראשית כה, כח). וכי זו הסיבה שביגנה היה יצחק אבינו, אמוד היראה, "פחד יצחק" (בראשית לא, מב), אוהב את עשו, שהיה "איש שדה", אדם בטל (רש"י), ש"יוצא וגוזל וחומס והיו בני אדם מאררים אותו" (תנחומא תצא ד), פוקד בתי עבודה זרה (בראשית רבה סג, י), וידע יצחק שאין שם שמים שגור בפיו (רש"י בראשית כז, כא). ואהבו משום שאכל מצידו. ולא זו בלבד, אלא שבקש לתת לו את הברכות? אתמהא! אלא מאי, יצחק אבינו ראה שעשו מפרנסו בכזו מסירות, והבין שמשום כך העניק לו הקדוש ברוך הוא שני בנים אלו, את עשו ואת יעקב, ולפיכך עשו הבכור. כי "אם אין קמח, אין תורה" (אבות פ"ג מ"ז), וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגררת עוון (אבות פ"ב מ"ב). הבין יצחק אבינו שזו חלוקת התפקידים בין עשו ליעקב, עשו ממונה על ה"מלאכה" ואחראי ל"קמח", ויעקב "איש תם ישב אהלים", אהלי שם ועבר, אהלי תורה ותפילה, מתעלה ברוחניות ומקריין על אחיו, כעין שותפות יששכר וזבולון.

וכשם שזבולון העושה פרקמטיא ומסחר עבור יששכר העוסק בתורה מוזכר ראשונה בברכות יעקב (בראשית מט, יג-יד) ומשה (דברים לג, יח), כקדימת הקמח לתורה, כך קודם עשו ליעקב. לכן ביקש לתת ברכות יבול ושפע גשמי לעשו, כפי שעם ישראל מחזיק מיבול המבורך של בני שבט לוי המקדישים עצמם לתורה ולעבודת ה' ומקרינים רוחניות למחזיקיהם: "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל (דברים לג, י).

אם כן, מדוע התנגדה רבקה, וממרום הודיעה בנוואה שיעקב הוא שיטול את הברכות, ולא יהיה סמוך על שלחן עשו?

שתי סיבות לכך.

האחת, שהרב מפוניבז' זצ"ל אמר לי פעמים רבות, בבאור דברי הגמרא (יומא ע"א): "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין". מהו: "ימלא גרונו", וכי החכמים יפתחו פיהם, והמנסך יצוק לגרונו? ודאי שלא! אלא מאי -

הענין כך הוא: הקדוש ברוך הוא קוצב לעשיר פרנסתו, ומוסיף לו גם עבור תלמידי החכמים. ואז, ראשית כל חי העשיר בפזרונתו, ומוציא את כספו ואת הכסף המופקד אצלו. וכשנותן כבר למשולח של הישיבה, לוקח המשולח את האחוזים שלו, ומה מגיע כבר לגרונו של תלמידי החכמים...

לפיכך, אמר לי הרב מפוניבז', מכתת הוא רגליו בעצמו, למרות זקנתו וחולשתו. כי בנועם שפתיו פותח הוא את לב הנדיבים לתת יותר, את כל החלק

מי אמר שיותר טוב להיולד בשכנות לגאון מולנא מאשר להיולד באיזושהי עיירה שכוחה בדורנו? אולי כן ואולי לא, תלוי מה עושים עם זה. אם יוצא ממנו יהודי תלמיד חכם חשוב, זו הברכה הגדולה ביותר שיכול היה לקבל מהבורא יתברך.

יסוד זה מרומז באופן נפלא ומופלג בדברי חז"ל (נדה טז, ב) שאמרו, שכשאתם נברא, הקב"ה גוזר עליו מה יהיה; חכם או טיפש, גיבור או חלש, עשיר או עני, אבל צדיק או רשע – זה הקב"ה לא קובע!

תמה האדם: מה פירוש הקב"ה לא קובע? הרי אם אני עני, טיפש וחלש, מסתבר שגם אהיה רשע!... זו טעות! אדם יכול לקחת את הטיפשות שלו, את העניות שלו ואת החלישות שלו, ולעשות מעצמו צדיק גדול יותר ממה שהיה יכול להיות אילו היה חכם, עשיר וגיבור!

לפי זה תתיישב הקושיה שהקשנו בעניין יעקב ועשו, שאם כבר בבטן אמם הייתה ליעקב משיכה לבית המדרש ולעשו הייתה משיכה לבית עבודה-זרה, היכן הצדק?

התשובה היא: נכון, כל אחד מהם התחיל מנקודה אחרת, אבל דוקא עשו עם התכונות השליליות שלו היה יכול להתעלות פי כמה וכמה, ואילו ליעקב, דווקא אותו כח של קדושה עלול היה להיות לו לרועץ, כי אדם אחר במקומו, בדרגה שלו, כשהיה נכנס לבית שם ועבר, לא הייתה לו כלל סיבה להתאמץ ללמוד ארבע-עשרה שנה ברציפות, בלי שינה, שהרי הוא גאון, הוא יעקב אבינו! מה יש אם ישן מעט? הרי הוא כבר יודע את כל התורה, אותה למד מיצחק אביו!

אבל לא! יעקב אבינו קבע לעצמו את מצבו. הוא עמל בתורה וצמח להיות אחד מהאבות הקדושים, עמוד התורה!

אין שום דבר שקובע לאדם אם יהיה רע או טוב. רק האדם עצמו בכח מעשיו קובע את מדרגתו ואת הצלחתו – לטוב ולמוטב.

(תפארת שמשון)

ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי (כז, ד)

מרק משכין שלום

מעשה מאוד בלתי-שכיח אודות 'מטעמים אשר אהב', מובא על רבי שמואל קובלסקי זצ"ל, בספר "אנא עבדא":

בכל יום – כך סיפר אחיו – לאחר השיעור שמסר ב"בית דוד", היה עולה לבקר אצל אמו, לקיים מצות כיבוד הורים, לשמח אותה. אמו היתה שואלת שואלת באופן קבוע: "האם אכלת ארוחת בוקר?" והוא היה עונה באופן קבוע בחיוב, כי ידע שיקשה עליה להכין ארוחה, והוא לא רצה להכביד עליה, למרות שהיתה עושה זאת בשמחה. זה לא היה שקר, מפני שהוא טעם משהו לפני השיעור, ואת ה'משהו' הזה ניתן היה להחשיב בשעת הדחק כארוחת בוקר. הוא היה יושב אפוא בבית אמו, שותה רק כוס תה, משוחח אתה, מנסה לשמח אותה, ושב הביתה.

כאשר הגיע הביתה, היתה רעייתו שואלת, האם אכל כבר ארוחת בוקר. הוא השיב בחיוב, כי חשש לכבודה של אמו – מגיע אליה הבן רעב, והיא לא מכינה לו אוכל!?

רבי שמואל צבי קובלסקי תמיד 'כבר אכל', ותמיד נותר ללא אוכל עד הצהריים...

ככלל, הוא נהג לאכול מעט מאוד, לא פינק את גופו, לא היה להוט אחר אוכל, ובכלל לא התייחס לאוכל ולא שיבח מעדן.

רק מאכל אחד יצא מן הכלל הזה, עקב מעשה שהיה.

פעם אחת, בהיותו תלמיד ישיבה, הגיע הביתה לבקר ביום שישי. אמו הגישה לו מרק ירקות סמין. "נו איך המרק?" היא התעניינה, והבחור יצא מגדרו לשבח את המרק שהכינה.

"או, סוף-סוף יש מאכל שהוא אוהב!" – נהרו פניה של האם, ומאז, בכל פעם שידעה שהוא עומד להגיע, הכינה עבורו את המרק שכה אהוב עליו.

לפני שנישא, שאלה הכלה-לעתיד את האם, אלו מאכלים הוא אוהב. "שמואל צבי מעולם לא הביע דעה על אוכל, הוא אינו להוט אחר שום מאכל, אבל מאכל אחד אני יודעת שהוא אוהב" – שמחה האם לשתף את הכלה – "פעם הוא שיבח את מרק הירקות הסמין שהכנתי, ומאז אני מקפידה להכין אותו תמיד. הוא אוכל את המנה שאני מגישה, עד תומה, ואני מגישה לו עוד תוספת".

האם לימדה את הכלה, מלאת הרצון הטוב, את אופן הכנת המרק הזה, והיא, אכן, הכינה אותו שוב ושוב לפי המתכון שקיבלה. רבי שמואל צבי אכל את המרק, הודה לה על מאמציה, ואף קיבל בתודה תוספת.

במשך כל חייו הוא לא הביע דעה על אוכל. הרבנית לא ידעה אלו מאכלים חביבים עליה ואלו אינם רצויים. הוא פשוט לא התייחס לאוכל. רק על מאכל אחד היה ידוע שערב לחיכו – המרק הזה. לדעתה, טעמו של המרק היה ממש נורא, אבל על טעם וריח אין, כידוע, להתווכח.

אדם הראשון גורש מגן העדן ונקנסה עליו מיתה, ונדון לעבודת פרך, בשל חטא אחד: "מצוה קלה צייתני, ועבר עליה" (שבת נה ע"ב).

כששאלו נדרים לב ע"א מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתיים ועשר שנים, נחלקו רבותינו איזו משלוש סיבות גרמה. אבל ודאי להם שאחת מהן, ולא שלשתן!

ראובן בכור ישראל איבד בכורה כהונה ומלכות, בגין תביעה אחת. שלא לדבר על כך שהייתה זו תביעה כה דקה עד שכל האומר שראובן חטא אינו אלא טועה (שבת נה).

שאלו באחת, והודח מהמלוכה (יומא כב ע"ב). חטא העגל, אחד. מי מריבה אחד.

מדוע?

נסביר, נספר ספור:

בחור חפש עבודה. עיין בעתון, במדור "דרושים". מודעה צדה את עינו: "עבודה זמנית קלה ומכניסה, לא נדרש נסיון קודם". ינסה. התקשר, והוזמן לכתובת בפתח תקוה. נסע, ונוכח שאלו משרדי גן החיות. תמה, ועלה. התקבל במאור פנים. "תראה", אומר לו מנהל גן החיות, "הארי התפגר. אי אפשר לנהל גן חיות בלי מלך החיות. הזמנו צמד אריות מטנזניה. עד שיגיע, נסתפק בתחליף. פשטנו את עור האריה, נקינו, אל תדאג. התקנו רוכסן. תבוא מחור בשבע, שעה לפני הפתיחה".

הבין מדוע לא נדרש נסיון קודם.

"מה עלי לעשות", שאל.

"מאומה. כתבנו שהעבודה קלה. האריה עצל. מפעם לפעם תפער את הלוע ותפהק. בכל חצי תשאג. זה הכל. הגן נסגר בארבע. בחמש, מוציאים אותך מהגוב".

הסכים ליום יומיים נסיון. הגיע בשבע ועטה את הפרווה. חש מסורבל כל כך, הבטיחוהו שיתרגל מהר. הטעינוהו על הרכב ודהרו עמו במשעולי גן החיות. בקול נקישה מתכתי נפתח הגוב והוא נדחף פנימה. הפתח נסגר בנקישה והרכב עזב את המקום. התמקם על ארבעותיו ונער את הפרווה -

והנה הלבאיא לקראתו, צועדת מעדנות.

שותק מאימה. גרר עצמו אחורנית, ונחסם במוטות הכלוב. הלבאיא עצרה מולו, אמדה אותו בעיניה הצהובות. לא ארוחה משביעה, אבל מנה ראשונה.

קולו רעד: "שמע ישראל" -

"ה' אלקינו ה' אחד", ענתה בקול גברי. אח, "לא ילבש". "התעודד", אמרה לו 'הלבאיא', "עוד מעט יבואו המבקרים, עלינו להניח את דעתם". נשאה ראשה והשמיעה שאגה מקפאית דם. 'האריה' נסה לחקותו, לא רע עבור פעם הראשונה טוב, בחברותא זה נסבל. בכל פעם השתפרו השאגות, התחרו ביניהם בעצמתן. אולי יקבלו תוספת מאמץ לשכרם.

ברבע לארבע התפרץ אדם למשרדו של מנהל גן החיות, ואחריו שובל של שלושה זאטוטים. בפרצוף סמוק קרא: "לא אעבור על כך לסדר היום! את העיתונות אערב, את כל המדינה אבעיר! אתם מתעתעים בקהל, מציגים מצג שוא!"

"הרגע", בקש המנהל, "מה העניין?"

"להרגע, איך אפשר להרגע?! הילדים רצו לגן החיות, רוצים לראות אריה. התארגנו, והגענו. שלמתי, הנה הכרטיסים, והתחלנו כסיוור. אמרת: הנה היפופוטם, הנה הפיל, והם: 'היכן האריות?' האריות להם את הקופים והקופיפים, את הג'ירף והזברה, והם: 'היכן האריות?' ראינו את הדובים והנמרים, והם: 'האריות?' טוב, הולכים ומגיעים, הם הפנו לנו את הגב, ואז אני שומע את האריה שואל את הלבאיא: 'מתי מסיימים, עוד כמה זמן נותר?!' והלבאיא ענתה: 'שקט, מישוהו בא!' אז אני שואל אותך, כך מרמים, כך מתעתעים בצבור ששלם כסף מלא?!"

עודו מדבר, והד השאגות חדר לחדר, נשמע בברור. "הנה, שומע אתה", אמר המנהל.

זה מה שהיה עוד חזר. עיני הלה ירקו ברקים: "אינך מאמין לי אפוא?!"

"תשמע", נסה המנהל להפיס את דעתו. "בוא ונעשה עסק. אני מאמין לך, תאמין אתה לי. אני יושב פה מהבוקר. בכל חצי שעה, לערך, שואגים הם כזו שאגה. כל היום הם שואגים. אז פעם אחת דברו, משום כך אינם אריות?!"

אכן כן! משום כך אינם אריות!

כי אריה אינו מדבר. נקודה.

ואם פעם אחת דבר, אינו אריה!

והנמשל, מוכן. עבד ה', אינו חוטא ולו פעם אחת. ואדם חכם, אינו עושה מעשה שטות ולו פעם אחת. ובפעם אחת, מתגלה מהותו!

ובענין זה -

"אמר רבן שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה - אף לא אחוז אחד! - ששמש עשו את אביו. אני, בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי

המופקד אצלם, וכולו קודש לשיבה! וזהו שאמרו: "ימלא גרונו", שיתן להם את הסכום במלואו!

חששה רבקה שאם עשו יהיה הממונה על פרנסת יעקב, יגוע יעקב ברעב... ודבר שני, אמר לי הרב מפוניבז' זצ"ל, מטרה נוספת לי בנדודי: לזכות יהודים במצות החזקת התורה. רצון זה הוא הנותן לי את הכח לשאת את הקשיים והביזיונות שהם מנת חלקי.

וסיפר: נקשתי בדלת ביתו של עשיר מופלג. פתח את הדלת ואמר: "איני נותן למשולחים", וטרק את הדלת. זהו, פטור אני. נסיתי לזכותו, וסרב. אבל עקפתי את הבית ודפקתי על דלת המשרתים. המשרתים פתחו, ראתה זקן לבן, והניחה לי להכנס. היית צריך לראות את פני בעל הבית! התבוננתי סביב, וראיתי תמונה ממוסגרת של יהודי חרדי וזקנו יורד על מדותיו. שאלתי מי זה, וענה: "זה סבי". התענייני והתרכך. ספר על ארחותיו וצדקתו. אמרתי: "תמונה כזו, מן הדין שתפאר חדר בשיבה, שהתלמידים יראו וילכו בארחותיו!" נענה, ותרם חדר בשיבה!

כסבורים אתם שהחדר לא היה נבנה בלעדיו? אבל הוא שזכה!

ורבקה ידעה שלעשו אין זכויות להחזיק את יעקב!

ופעם חזר הרב מפוניבז' ממסע מתיש למען השיבה, ואמר לי: "בוא וראה מעשה אלקינו, השגחה פרטית!"

הבנתי שחווה הצלחה מיוחדת. וספר: הייתי בארצות הברית, ושמעתי על פלוני יהודי מיליונר, המבקש להנציח את שמו במבנה צבור רב רושם בארץ הקודש. חשבתי לעצמי, ברוך השם, ישיבת פוניבז' עומדת על תילה. אבל נתרם אותו להציב די ושמ לשיבה נוספת שנכחדה בשואה הנוראה. ישיבת גרודנא, או רמייסל, או קוברין, או ברנוביץ', לא חסר -

הכלל, טרחתי ונסיתי בלי סוף, וכל העת היו דחיות מדחיות שונות, ממש מניעות ממרום. פה יצא ופה נסע, פה חלה ופה נפש. התיאשתי, והתרמתי גבירים כיכולתי, וברוך השם עלה בידי. כשעליתי למטוס לשוב ארצה, מי יושב לידי, במושב הצמוד, אם לא אותו יהודי! באמת יהודי חם בעל לב נפלא. שוחחנו בלבביות והצגתי את מרכלתי, לזכותו בשני העולמות.

ואמר לי: "חבל שהרב אחר בשבוע. כבר תרמתי אצטדיון ביפו שישא את שמי, אצטדיון בלומפילד..."

אי, מעשה אלקינו!

לא היו לו זכויות, לא נמצא ראוי! -

אילו היה זוכה, ובונה היכל לתורה, כמה מצוות היו מתווספות לו מדי שנה בשנה, ומדי חודש בחדשו. מדי שבוע ויום, ובכל שעה ושעה!

משלא זכה, כמה חלול שבת רחמנא לצלן יזקף לחובתו...

ובענין זה, שאל הגאון רבי דוד גריינימן זצ"ל אל דודו, מרן ה"חזון איש" זצ"ל: אני נוסע לארצות הברית לאסוף כספים עבור כולל חזון איש, ויהודים רבים עונים לי: "תבוא מחר". איני מבין - וכי מחר יהיו עשירים יותר? אני כבר כאן, מדוע לא יתנו?!

חבל שלא שאל אותי, יש לי נסיון בזה.

מה שקרה הוא, שהייתה פה תקלה. קרתה טעות ופתחו בפניו את הדלת. באמת, שלא בכוונה. אבל מחר ידעו לענות שאינו בבית...

וכמעשה שהיה. פעם ישבו שלושה יהודים: רופא, ונדב, וסוחר מצליח. התגלגלה השיחה, ותהו מה יאמרו עליהם לאחר פטירתם.

אמר הרופא: "ודאי יספרו כמה חולים רפאתי, ולכמה עזרת. איך כתתי רגלי, ולעתים לא גבתי תשלום, אפילו רכשתי את התרופות".

"אני יכול להעיד על כך", אישר הנדב, "אבל מובן שבהספד יפריזו מעט. עלי, דומני, יספרו על הלב הפתוח והידי הרחבה" -

"שמענו על כך", אמר השלישי, "אבל מובן שבהספד יפריזו יותר. הפלא ופלא: בחייכם מספרים עליכם את האמת, במידה. וכשאתם עולים לעולם האמת יפריזו עליכם בשקרים. אני, בעולם השקר חי בשקר, אבל בעולתי לעולם האמת יאמרו עלי את האמת!"

"הכיצד?" תמחו.

ואמר: "כל משולח וגבאי צדקה שבא לביתי, אומרים לו: הוא איננו. וזה שקר, כמוכן. אבל כשאמות יאמרו: הוא איננו, וזו תהיה אמת לאמיתה..."

מכל מקום, לא זו היתה תשובתו של ה"חזון איש".

היודעים אתה מה ענה?

שאותו יהודי נצרף לזכויות של עוד קריאת שמע ערבית ושחרית ולעוד שלוש תפילות, כדי לזכות להחזיק תורה.

(והגדת)

האריה המדבר

שמעתי מהגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, שכמעט כל הענשים הכבדים נתכו על מעשה אחד! נקצבו בגין טעות אחת!

מלכי אומות העולם באו לחלוק לו כבוד אחרון, ובתוך כל זה עבד עשו עבודה זרה!

ועדין לא גמר – "וילך" – כפר בתחית המתים, ואמר "הנה אנכי הולך למות". והדבר החמישי – "ויבז עשו את הבכרה".

רבי משה שפירא זצ"ל באר, שחלק מן העברות הללו הן עברות של תאוה, כמו עריות והתאוה לאכול נזיד עדשים שעבורו מכר את הבכורה. אך עבודה זרה היא עברה להכעיס. כנגד זה קבל עשו שני בנים: הנוצרים, שהם בעלי תאוה – אוכלים, שותים ומשתכרים. ומאידך עמלק, שהוא רשע ורע להכעיס, בלי שום תועלת. לכך גרם עשו בכל העברות שעשה להכעיס.

שורש הנפילה

אלא שכאן מתעוררת שאלה עצומה – אדם שרצח, עבד עבודה זרה ועבר על גילוי עריות, מונים לו גם עברה, פשוטה לכאורה, של "ויבז עשו את הבכרה"? וכי זו בעיה שלו?

וכי נבוא לבחור רוצח ונדבר אתו על כך שהוא מזלזל בתפילה?! אנחנו כלל לא נמצאים בדרגה הזו. יש לנו בעיות הרבה יותר קשות לטפל בהן!

ויותר קשה, כל העברות החמורות נכתבו בתורה ברמז, וצריך את המדרש שיבאר לנו מה עשה. "ויאכל" – לא אכל אלא עבר על גילוי עריות. "ויקם" – לא סתם קם אלא עבד עבודה זרה. והנה את העברה של "ויבז" כותבת התורה במפורש. מה קורה כאן?

אמר על כך רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל ווארט, שיש בו מהפכה של ממש – מה גורם לילד בן חמש-עשרה, בן ונכד לגדולי עולם, להתקלקל? – העובדה שנותנים לו מעלות רוחניות והוא מבזה אותן!

אתה צוחק על מי שמתרומם?! אתה מבזה רוחניות?! אתה לא מעריך את מי שמשקיע ומתגבר על עצמו?! דע לאך שאתה תגיע לעבור ביום אחד חמש עברות חמורות! כאן מתחילה הנפילה הגדולה של האדם!

המזלזל ברוחניות מגיע לעוונות חמורים

במדרש (ילקוט) ש אסתר רמז תתרנ"ד כתוב שהמן היה "בוז בוזה בן בוזה". נאמר על המן הרשע: "ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו", ולכן אמר להשמיד להרוג ולאבד את כל עם מרדכי, כדרך שעשה סבא שלו, עשו הרשע – "ויבז עשו את הבכרה".

נססה להבין את מעשהו של המן: יהודי אחד מרגיש אותו, ולכן הוא מחליט להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים בכל הועלם, על נשותיהם וטפם!

תארו לעצמכם אדם שמישהו בחיפה עצבן אותו, ולכן הוא הורג את כל האנשים בארץ וגם באמריקה. למה האנשים בדימונה קשורים לחיפה? מה עשו לו האנשים באמריקה? מה קורה אתו?

ללמדנו, שאדם אינו מעריך רוחניות, עלול להגיע לעוונות שאינם נתפסים.

גם תאורת המשונה של עשו לנזיד עדשים הגיעה לו כתוצאה מ"ויבז עשו את הבכרה". נתבונן בגרמנים ובשאר הרשעים שבעולם, ונחשוב לרגע, שאלמלא מכירת הבכורה היתה כל התורה יכולה להיות אצלם. כל חכמת שנים-עשר השבטים, הכל היה צריך להיות שלהם. מדוע הם אבדו הכל? משום שסבא שלהם העדיף למכור את הבכורה שלו. תשאלו, מה קבל בתמורה? אפילו לא סטייק... רק נזיד עדשים. שתיתם פעם מרק עדשים? בשביל דבר כזה מאבדים את הכל...

כיצד אפשר להבין שקורה דבר נורא כזה? – בגלל "ויבז"! כשאדם בז לדברים קדושים, בז להתרוממות ולרוחניות – כאן מתחילה נפילתו!

כל מקום שיש בו "ויבז" כלפי דבר שיש להעריכו – גורם לתוצאה רעה:

הכתוב מתאר את עשו "איש ידע ציד איש שדה", ונשאלת השאלה, מה באו לומר לנו בזה? הרי עשו היה אדם, שכשרואים אותו בורחים מפניו באימה ופחד, רק שלא יראה אותנו... הוא היה רמאי, צד אנשים, חי על חרב ועל מלחמות. צידת חיות בשדה נשמע ענין מאד שולי יחסית לכל מה שעשה!

אך מבואר במפרשים, שבנקודה זו טמונה אחת מתכונות היסוד של עשו הרשע שהביאה אותו לכל מה שהביאה. עשו היה מזלזל בחייו ונכנס לצוד ביערות ובמקומות מסוכנים, ומכאן צמח הרוצח הגדול. שכן מי שמזלזל בחייו – סופו שילזל גם בחיים של אחרים!

זוהי גם ההדגשה "איש שדה" – אמר רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל. התורה לא באה לספר לנו שעשו היה חקלאי, אלא לומר שהיה פורק גבולות ומסיר מחיצות, אדם שכל כולו הפקר ופורקן, הולך לאן שמתחשק לו ללכת, עושה מה שעולה בדעתו, ומצאיר תמיד: אף אחד לא יגיד לי מה לעשות. הפקר ובז כזה לכל מה שסביבו, מליד את עשו הרשע!

ההפך הגמור היה יעקב אבינו שהיה "איש תם ישב אהלים" – הוא היה אדם שתמיד היה לו אהל, תמיד שם לעצמו גבולות, וקבע: את זה לא מתאים לי לעשות. באופן הזה צומח בחיר האבות שזכה להיות רגל למרכבה, וזכה לשנים-עשר שבטים קדושים.

מעלת הכבוד

יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות! אמר: אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות!" (בראשית רבה סה, טז).

ונעיר, שאביו היה עיוור, ולא ראה באלו בגדים הוא משמשו! לא עשה זאת אלא לכבודו!

קוראו אביו, ומורהו: "שא נא כלך תליך וקשתך וצא השדה וצודה לי ציד" (בראשית כז, ג). והיו לו בגדי החמודות, שספרו במדרש (הובא בפרוש הברטנורא, בראשית כז, טו) "שהן" כתנות עור" שעשה הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון, ומצוירות בהן כל החיות שבעולם, וכשהיה נוגע באותה צורה היתה החיה באה לפניו ועושה בה כרצונו. ונפלו ליד נמרוד, וכשהרגו עשו עברו לרשותו. ועתה, כשנשלח להביא ציד, מדוע לא נטל עמו את הבגדים שיעזרוהו בציוד? כי האב אמר לו ליטול חציו וקשתו! איזה כבוד אב!

ואמרו (בתנחומא תולדות יא): כיון שיצא עשו לצוד שלח הקדוש ברוך הוא עליו שטן ולא הניחו לצוד עד שיבוא יעקב ויטול את הברכות. כיצד, היה עשו רץ וצד צבי וקושרו ומניחו, ורץ ותופס אחר וקושרו ומניחו, והשטן מתירן ומבריחן, והיה עשו בא ולא היה מוצא אחד מהם. וכך עשה ב' או ג' פעמים והיה מגלגל בשעות עד שבא יעקב ונטל את הברכות.

נעיי: הרי נשלח לצוד, וצד. יסתפק בצבי אחד! כמה אוכל האדם! וביחוד לאחר שראה שהקודמים הותרו באורח פלאי, יקח האחד וישוב! אבל ראוי שהמגש יהיה עמוס, לכבוד האב, ועבור זה, כדאי לטרוח כל כך!

ניחא, אבל כשראה שהצבאים משתחררים ובורחים, דרך בדוקה לפניו: "משל לצייד שצד צפורים, אם ראשון ראשון משבר כנפיו, משתמר. ואם לאו, אין משתמר" (ערוכין נד ע"ב). ישבור רגלי הצבאים, ולא יברחו.

אבל אין זה נאה להביא לאבא צבאים בעלי מומים!

היש לנו מושג כמה טרח ויגע ורץ, התאכזב והתחיל מחדש, שוב ושוב. כמה מתוסכל היה!

וממשיך המדרש: "וכיון שנכנס הרשע, התחיל קורא לאביו בזדון: "יקום אבי ויאכל מציד בנו" (בראשית כז, לא), והכתוב אומר עליו: "בבוא רשע, בא גם בוז" (משלי יח, ג), "יקום אבי", היה גוזר עליו –

איפה ה"בבקשה", כי יעקב אמר "קום נא" (בראשית כז, יט. ובר"ש שם כב)! מה רוצים ממנו?! מי כבד את אביו כמותו, כמה טרח ויגע, אז שכח לומר "בבקשה"!

אבל המכבד באמת, אינו "שוכח"!

כמה נוקב משל המדרש (במדבר רבה יח, יז). [על דואג ואחיתופל, ראשי הסנהדרין בדורם] לבית שהיה מלא תבן, ואין אדם יודע מה בתוכו. לימים התחיל התבן מבצבץ מבין הסדקים, וידעו הכל שהוא מלא תבן! נורא, ונחנו מה!

(והגדת)

ויבז עשו את הבכרה (כה, לד)

יציאת עשו לתרבות רעה

לא ניכר הבדל בין יעקב לעשו בשנות חייהם הראשונות. ה"דעת זקנים מבעלי התוספות" מביא בשם הירושלמי, שעד גיל שלש-עשרה הם היו באותו בית מדרש, עם אותם רבנים ואותו משיגיה. היה להם את אותו סבא, אותו אבא ואותה אמא. הם קבלו בדיוק את אותו חינוך, כך שאי אפשר לתלות את יציאת עשו לתרבות רעה לא במשיגיה, לא בראש הישיבה, לא בהורים ולא בחברים. מגיל שלש-עשרה עד גיל חמש-עשרה עבר עשו עברות בצנעה. מכשיר קטן בכיס, שאתו עוברים עברות... ומגיל חמש-עשרה התחיל לעבור עברות בפרהסייה.

חז"ל (בבא בתרא טז ע"ב) מספרים שחמש עברות עבר באותו יום: "אמר רבי יוחנן: חמש עברות עבר אותו רשע באותו היום: בא על הנערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחית המתים, ושט את הבכורה".

וננסה לתאר לעצמנו – ילד בן חמש-עשרה, בחור ישיבה, נכס של גדול-הדור, בן של גדול הדור, ואח של גדור הדור, ומה הוא עושה ביום אחד?

"בא על נערה מאורסה – כתיב הכא: 'ויבא עשו מן השדה', וכתב התם: 'כי בשדה מצאה'. הרג את הנפש – כתיב הכא: 'עייף', וכתב התם: 'אוי נא לי כי עיפה נפשי להורגים'. וכפר בעיקר – כתיב הכא: 'למה זה לי'. וכתב התם: 'זה אלי ואנוהו'. וכפר בתחית המתים – דכתיב: 'הנה אנכי הולך למות'. ושט את הבכורה – דכתיב: 'ויבז עשו את הבכרה'".

במדרש נדרשו עברות אלו על הפסוק "ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה" – חמש וי' כנגד חמש צעקות. "ויאכל" – זה גילוי עריות, כתוב "אכלה ומחתה פיה". "וישת" – שרצח את נמרוד, כמו שנאמר "דם חללים ישתה". בחור ישיבה שעזב ישיבה, רוצח ביום ההולדת החמש-עשרה שלו, ולא סתם רוצח, אלא רוצח מלך! לכאורה, אדם שעובר עברה כזו צריך כמה ימים כדי להרגע, אבל לעשו יש עוד כמה עברות לעשות. "ויקם" – כנגד עבודה זרה, ככתוב "יקם העם הזה וזנה אחרי אלהי נכר הארץ". סבא שלו הוא המאמין הגדול ביותר בעולם. כעת נפטר הסבא הגדול, ומכל העולם באו להלויתו. כל

מכלל לאו אתה שומע הן – מי שעושה הפוך, מי שמכבד רוחניות – עולה! כשמכבדים אדם שמקיים מצוה, כשמעריכים מישוהו בשל מעלה טובה שראו אצלו, עולם ועולים עד למעלה שאין לה גבול.

כנגד הבז, הזלזול וההפקר, שהן מדות רעות מהגרעות מן האדם – חובת כל אדם לחזק בעצמו את מעלת הכבוד וההערכה.

עלינו להרגיל את עצמנו לכבד את האנשים המקיפים אותנו ולראות את מעלתם, לשדר את הכבוד ולרומם את האחרים על ידי כך. במקביל עלינו לקנות לעצמנו כבוד עצמי על ידי שנכבד את מלותינו ואת הנהגותינו ולא נבזז להם.

אדם שמחנך את עצמו לנכבדות – קונה לעצמו מעלה גדולה, שהיא פתח לעלייה רוחנית בכל התחומים.

אדם צריך לכבד את מילתו!

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, הוזמן לסדר חופה וקידושין בישוב 'יד בנימין' אצל אחד מתלמידיו. בתחילה סרב, התחבירה באותם ימים לא היתה מפותחת כמו בימינו, והוא חשש שמא תגרום לו הנסיעה לביטול תורה גדול מיד, אך לאחר שאחד מבני המשפחה הודיע לו כי הוא לוקח על עצמו את האחריות להשיג לרב רכב שיקח אותו חזרה לביתו מיד לאחר החופה, הביע את הסכמתו.

החופה הסתיימה. אותו בן משפחה החל להתרוצץ בין האנשים ולחפש בעל רכב שיקח את הרב – אך לשוא. הישוב החדש, שהוקם זה לא מכבר, קסם למשתתפי החתונה, ואף אחד לא רצה לעזוב. בלית ברירה נגש לראש הישיבה והתנצל: "אמנם הבטחתי, אך אני לא מצליח לקיים את הבטחתי. אף אחד לא נוסע כעת לירושלים!"

מן הסתם סבר כי הרב יוותר, ואולי אפילו ירגיע אותו שאין הדבר נורא כל כך, אך לא. רבי חיים אמר "אבל הבטחתי! לקחת אחריות! דע לך שליהודי אסור לזלזל במילה שלו!"

הלץ שמע ונלחץ. הוא חזר לאנשים והחל לשאול איש אחרי איש, אם הוא נוסע לירושלים. שוב ושוב קיבל תשובות שליליות. לפתע עצרה במקום מכונית, והנהג הוריד מישוהו. למרות אי הנעימות, הוא מיהר לשרבב את ראשו פנימה ולברר: אתה נוסע לירושלים? "כן" – הגיעה התשובה המפתיעה, והנהג הסכים בחפץ לב לקחת את ראש הישיבה עמו.

כשסיפר לרבי חיים בשמחה על הפתרון, אמר לו ראש הישיבה: "ידעתי שתמצא. הרי אם צריך – הקב"ה מזמין. רציית ללמד אותך דבר אחד – אדם שאומר מילה, צריך לעמוד מאחורי המילה שלו!"

סתם דיבורים או סתם מעשים מולידים ירידה רוחנית. הזלזול, ה'ויבז' – הם המצמיחים את עשו הרשע! מי שרוצה לגדול באמת, צריך להעריך כל מילה, ולדעת כי "נפשי יצאה בדבורו" – יש נשמה שיוצאת בכל מילה שמוציא אדם מפיו, ולפיכך אין לדבר ללא מחשבה או לזלזל בדברים שנאמרו.

אין לזלזל באף יהודי!

רבי יצחק דוד גרוסמן שליט"א, רבה של מגדל העמק, סיפור, שאל אחד מן הדרשות שמסר בארצות הברית נכנס אדם שהיה מוכר לו היטב. אותו איש התגורר בעבר במגדל העמק, הוא היה פושע ברמה ירודה ביותר, וכשלא מצא את עצמו בארץ – ברח לחוץ לארץ. איכשהו נודע לו שיש דרשה של הרב גרוסמן ממגדל העמק, והחליט להכנס.

משום מה, בדיוק באותם רגעים מצא הרב את עצמו מספר את סיפורו של יוסף משייתא ואת דבריו: "לא די שהכעסתי את בוראי פעם אחת – אכעיסנו פעם נוספת?!" הוא חזר על המשפט הזה שוב ושוב, בדיוק לאזוני של אותו פושע.

נכנסו הדברים לליבו, הוא נטש את מעלליו וחזר בתשובה שלמה, עד שצמח לאברך בן עליה.

אילו היו שואלים אותי מראש אם יש לו סיכוי – סיים הרב גרוסמן – הייתי מיואש לחלוטין וחושב שהענין אבוד, אבל האמת היא שאין להתיאש ואין לזלזל בשום יהודי! ברגע אחד הוא יכול לחזור בתשובה ולהתהפך מן הקצה אל הקצה.

אפילו מעשו הרשע שרץ ממעין אמו לפתחי עבודה זרה יצאו גדולי עולם: שמעיה ואבטליון שהיו רבתיים של הלל הזקן, אונקלוס הגר שכתב את התרגום ועל ידו ידעו כל ישראל – גם אלו שדברו רק ארמית – את התורה. רבי עקיבא, שכל התורה שבעל פה באה ממנו. רבי מאיר, אמרו עליו 'סתם משנה רבי מאיר'. ללמדנו שגם מאדם רחוק יכולה לצאת ישועה גדולה, ולכן אין להתיאש מאף אחד.

כבוד במקום זלזול המצמיח טובה

יהודי מבני ברק שזכה לחתן כמה מילדיו נקלע לחובות גדולים, וכשהגיע לחתונת בת זקוניו לא היתה לו פרוטה לפרטה. הוא כבר לקח את כל המשכנתאות שאפשר, גלגל את כל הגמ'חים שהכיר, וגם 'חלב' את הדודים והקרובים... יעצו לו לנסוע לחוץ לארץ ולאסוף אצל נדיבי עם, אך הוא היה נבון: איפה יהיה שם? מי יעזור לו? ובכלל – אפילו כסף לכרטיס טיסה אין לו. דבר אחד נותר לו לעשות – להתפלל, ואת זה עשה בכל ליבו.

האם מישוהו מאתנו מעריך קיר של בית? אצלנו הענין כולו בגדר 'ויבו'. נזכור, כי כשאדם בז למעלות רוחניות – זהו מקור לכל צרותיו, וכשהוא יודע להעריך את הדברים הללו ונותן משמעות לדיומם, וקל וחומר לאנשים – יכול הוא לקנות את עולמו.

התורה הקדושה מכוננת אותנו להתבונן ביעקב ועשו שהתחילו מאותה נקודה. ובכל זאת הפרידה ביניהם תהום של 'ויבו'. אשר הורידה את עשו לשאול תחתית.

גם נפילות ראויות להערכה

מרבית בני האדם נוטים להעריך את העליות הרוחניות שלהם, אך יש לדעת כי חשיבות לא פחותה נודעת לנפילותיהם, ואין לזלזל בהן בשום אופן. גם נפילה אינה ראויה ליחס של 'ויבו'!

רבי דוד ברוורמן שליט"א סיפר בשם משגיח נודע: פעם הגיע אלי אביו של אחד מתלמידי ההתעניין על מצבו של בנו. שתפתי אותו בדאגתי – הבן לא יציב, יש לו עליות וירידות. יש לו ימים שהוא מצוין ומתפקד, ויש לו ימים של השתטות ובטלה מוחלטת. יום כך ויום כך. אינני יודע מה לעשות איתו.

ענה לי האב: "אני רופא קרדיולוג, ובתפקידי אני יודע, שכאשר הגרף של הלב ישר – זהו סימן שהאדם מת. אדם חי הוא מי שהגרף של ליבו עולה ויורד".

אנו סבורים, כי העליות והירידות בחיים הם לרעתנו, ואיננו מבינים כי כך אדם חי. המלחמה, הקשיים והיצרם באדם את היכולת להתגבר, וכך הוא נעשה מרומם יותר ויותר, ומטפס למעלות גבוהות.

מעשה היה בבחור שהלך לרעות בשדות זרים, רחמנא לצלן, והגדיר את עצמו כ'איש תרבות'. באחד הימים פגש את אחד מרבותיו. שאלו הרב: "מהו הדבר שאתה אוהב בעולם יותר מכל?" ענה הבחור שהוא אוהב מאוד ציורים.

"מהו הציור שאתה אוהב ביותר?" – הוסיף ושאל הרב, והבחור השיב: שקיעה. המשיר הרב להתעניין, והבחור, שנהנה להפגין את ידיעותו הרחבות בתחום, סיפר לו, כי ערכה של תמונת שקיעה שצייר פיקאסו הצייר הנודע, מגיעה לשש מיליון דולר.

תמה הרב: "שש מיליון?! בוא אתי לקיסריה עם מצלמה איכותית, נצלם את השקיעה האמיתית, נפתח את התמונה, ונקבל בעלות של כמה שקלים בודדים שקיעה הרבה יותר יפה.

זיק של זלזול חלף בעיני הבחור, והוא אמר: "מצלמה היא משהו מכני שמצלם בדיוק את מה שיש, אבל פיקאסו מצייר בעצמו. כבוד הרב צריך לראות כמה הוא מדייק! כל נקודה בפרח באה לידי ביטוי! הזזת מכחול לכאן או לכאן עלולה להוריד את ערכו של הציור שלו לגמרי".

עצר אותו רבו ואמר לו: "האם שומעות אזניך מה שפיך דובר? מה הופך צריך להיות בעל ערך של שש מיליון דולר? העובדה שצייר אותו בשר ודם, שיכול לטעות, ובכל זאת הוא התגבר על עצמו ולא טעה! כך גם לגבי בני אדם – הנסיונות והקשיים הם אלו שמרוממים את האדם. מי שיכול ליפול הוא בעל ערך. אסור לאדם להתיאש לעולם. עליו לשמוח במלחמות שהקב"ה נותן לו ולהתפלל שיצליח לעמוד בהן".

לעתים עולה באדם תחושה מרה של כשלון: אני רוצה לקיים מצוות, אני רוצה להצליח בלימוד, אבל לכל אורך הדרך יש לי כשלונות. אני מרגיש שהקב"ה, כביכול, אינו מסייע לי. עד שהוא מפנה מזמונו כמה שעות כדי ללמוד בנחת – מגיעה טרדה מפה וטרדה משם. אילו היה לימודו אהוב לפני ה' – הוא היה עוזר לו להוציא לפועל את הרצון האמתי שלו...

והאמת היא שהקשיים הללו נערכים בדרכו דוקא מפני שהקב"ה אוהב אותו ומעריך את יכולותיו. הוא מזמן לו נסיונות כדי שיצליח להתגבר ולהתרומם, וערכו לא יסולא בפז.

(רבי גואל אלקריף שליט"א – דורש טוב)

וירח את ריח בגדיו ויברכהו (כז, כז)

מביאים רבותינו, שהכוונה זה לא הבגדים, אלא הוא הרגיש ריח של בוגדים, כך אומרת הגמרא (מסכת סנהדרין לז, א) - ר' זירא אמר מהכא (בראשית כז-כז) וירח את ריח בגדיו אל תיקרי בגדיו אלא בוגדיו.

דיברנו על זה למי שזוכר, בשיחה בערב יום הכיפורים, דיברנו על שני הבוגדים האלה...

מספר המדרש על שתי אנשים. אדם אחד, קוראים לו יוסף משיטה, והאדם השני, קוראים לו יקום איש צרורות. את הריח של שני האנשים האלה, הרגיש יצחק אבינו, בבגדים של יעקב אבינו, שלבש את בגדיו של עשו.

יוסף משיטה, היה כנראה אדם, שלא שמר תורה ומצוות כל החיים שלו, היה מנותק מיהדות בכלל.... הגיעו הרומאים לירושלים, וחיפשו יהודי, שיכנס לבית המקדש, ויוציא משם את כלי המקדש....

מחפשים יהודי... יוסף משיטה מוכן, אבל יש לו תנאי אחד – החפץ הראשון שהוא מוציא מבית המקדש, הוא לוקח הביתה.

אמרו לו – בבקשה...

ניכנס לעזרה, אחרי חצי שעה יוצא החוצה בקושי... גורר איתו את המנורה של בית המקדש....

מסתכלים כל הרומאים... 1.8 מ' גובה של המנורה.... "סליחה, לאיפה אתה הולך עם זה???"

- מה זאת אומרת לאן?! הביתה... אמרתי לכם, חפץ ראשון שאני מוציא שלי...

- בטח... חשבנו שתוציא משהו קטן... מה אתה מוציא, מתקן?!

- הינה החוזה "הכלי הראשון שלי"...

- זה, לא שלך!

- אתם לא רוצים?! אין בעיה, אני הולך הביתה....

- הביתה אתה לא הולך בכל מצב... אתה נישאר פה, חי או מת!

- אין בעיה, אני נישאר פה חי או מת, אבל אני לא ניכנס לבית המקדש!

- למה? תיכנס, תוציא משהו אחר!

- יש הסכם, זה או כלום! אתם לא עומדים בהסכם, אני לא ניכנס עוד פעם!

- תשמע, אנחנו נהרוג אותך!

- אני הכעסתי את בוראי פעם אחת, אני לא רוצה יותר להכעיס אותי!

ראו יהודי עקשן... "ניתן לך את הכנסות המיסים של ארץ ישראל, לשלוש שנים!"

לא נשיא מס הכנסה, שמקבל 35,000 בחודש חוץ מ-400,000 שחור, כל ההכנסות של ארץ ישראל שלך!!!

כמה ניכנס?! 20-30 מיליון דולר – הכל שלך!

- איך אני יכל לסמוך עליכם?! אמרתם הפריט הראשון שלי, ולא עמדתם במילה שלכם.... איתכם לא עושים עסקים יותר!

- תשמע, אם אתה לא ניכנס לבית המקדש, אנחנו נהרוג אותך!

- בקשה!

השכיבו אותו על שולחן של נגרים, והתחילו לחתוך... כל חתיכה שחתכו, צעק יוסף משיטה "וי לי שהכעסתי את בוראי" עד שנפח את נשמתו.

את הריח הזה, של יוסף משיטה, הרגיש יצחק בבגד של יעקב אבינו.

השני, קוראים לו יקום איש צרורות, שהיה בתקופת היוונים...

יקום איש צרורות, רח"ל, הפך להיות מתיוון. הדוד שלו, היה ר' יוסי בן יועזר איש צרדה, שהיה ראש הסנהדרין.

האחיין שלו, בן אחותו, התדרדר ונהיה יווני.. הוא התקרב למלכות, וקידמו אותו מאוד, היות והוא התיוון...

נתנו לו סוס גדול ולבן, ויום אחד מספר המדרש, שבת היה, והוציאו את ר' יוסי בן יועזר להריגה.

אז לא היו הורגים בן-אדם בירייה... היו עושים תהלוכה, והסתובבו איתו בכל ירושלים, שכולם יראו אותו מצד לצד, שיהיה רעש גדול...

יוסי בן יועזר מוצא להריגה בשבת... אחריהם הולכים כל אנשי היוונים...

מגיע האחיין שלו, יקום איש צרורות, דוהר על הסוס "דוד שלי, איפה האלהים שלך, ואיפה הבעל-הבית שלי! האלוקים שלך שם אותך להריגה, והבעל הבית שלי, שם אותי על הסוס! אמרתי לך תבוא תהיה יווני... מה יצא לך מזה שנהיתה ראש הסנהדרין... הנה תולים אותך!"

אמר לו ר' יוסי בן יועזר – אחייני היקר, אם לעוברי רצונו כך [אם הקב"ה נותן לך שכר בעולם הזה, שתרכב על סוס] קל וחומר לעושי רצונו [מה מחכה לנו בעולם הבא].

אומר לו יקום איש צרורות – ויש בעולם הזה, מי שעושה רצונו יותר ממך?! תראה איך אתה סובל!

אמר לו ר' יוסי בן יועזר – אם לעושי רצונו כך [אם הקב"ה מעניש, את מי שעושה רצונו] קל וחומר לעוברי רצונו [חכה מה מחכה לך]

אומר המדרש – נכנסו בו הדברים, כערס של עכנאי, והלך וקיים בעצמו, ארבע מיתות בית דין.

מספר המדרש – עד שיקום איש צרורות מת, ר' יוסי בן יועזר עדין לא הגיע לבית ההריגה.

הולך ר' יוסי בן יועזר בתהלוכה, ופתאום הוא רואה מיטה פורחת באוויר, זוהי מיטתו של יקום איש צרורות האחיין שלו.

צעק ר' יוסי בן יועזר – הקדימיני זה בשעה קלה לגן-עדן!

את הריח של יקום איש צרורות, מרגיש יצחק אבינו בבגדים של יעקב.

שואל הרב דסלר בספרו (מכתב מאליהו) – הפסוק אומר וירח את ריח בגדיו ויברכהו. מה זה בגדיו? בוגדים.

משמע, שאת הברכה קיבל יעקב, רק כאשר הוא הריח את הריח של הבוגדים.

ואם הוא לא היה מריח את הריח של הבוגדים?

בפסוק כתוב וירח את ריח בגדיו ויברכהו... בגלל שהוא הריח את הריח של הבוגדים, בגלל זה הוא בירך!

שואל הרב דסלר – כיון שהוא הרגיש את ריח הבוגדים, זו סיבה לברך?!

שאלה נוספת:

רבותינו אומרים, שכל כפרת יום הכיפורים זכינו, כיון שהלך יעקב אבינו עם בגדיו של עשו.

כתוב בחז"ל – שרבקה אמרה לו קח לי משם שני גדיי עיזים טובים – יש גדיי עיזים טובים ושאינם טובים?

אלא אמרה לו רבקה – טובים לך וטובים לבניך. טובים לך, שעל-ידם תקבל את הברכות, וטובים לבניך, שעל-ידם מתכפרים עוונותיהם ביום הכיפורים, שנאמר (ויקרא טז, כב) ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה, ואין שעיר אלא עשו, שנאמר (כז, יא)... הן עשיו אחי איש שעיר ואנוכי איש חלק.

הקב"ה היה כך-כך מאושר, מהדרך שיעקב אבינו קיבל את הברכות...

כשהוא לבש את הבגדים של עשו, ובא לקבל את הברכות, אומרים חז"ל – אמר הקב"ה "בבקשה ממכם, כשאתם עושים את המשכן, תעטפו אותי ביריעות עיזים, כשאני אזכור את מה שעשה יעקב אבינו, בזמן שקיבל את הברכות".

אומרים חז"ל בפסוק (שה"ש ב, ה) – הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה. אל תקרי ודגלו, אלא ודיגולו, לשון הערמה.

"אני אוהב את ההערמה הזאת, שעשה יעקב..."

הדבר הזה הוא פלא – מה כל-כך מיוחד, במעשה הזה, שיעקב אבינו קיבל את הברכות, עם הבגדים של עשו?

ישנו יסוד, והיסוד הזה, הוא יסוד שאומרים אותו רוב המפרשים, מדוע קיבל יעקב אבינו את הברכות, כשהוא לבוש בבגדיו של עשו?

אומרים המפרשים – אילו יעקב אבינו היה מקבל את הברכות, כיעקב אבינו, כלומר שייצחק היה רואה, והיה רואה שיעקב עומד מולו... לנו לא היה שום קשר עם הברכה הזאת. למה?

כותב הדברי חיים מצאנו – נס עשה הקב"ה, שנתן ליעקב לקבל את הברכות, שהיה לבוש כמו עשו, והיה יעקב מתחת לתחפושת הזאת, שאם לא כן, לא היה לנו שום דבר עם הברכות האלה.

יסוד הדברים, הוא בגמרא במסכת מכות.

אומרת הגמרא (מסכת מכות כד, א) – אמר ר' יוסי בר חנינא ארבע גזירות גזר משה רבינו על ישראל באו ארבעה נביאים וביטלו משה אמר {דברים לג-כח} וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב מה ביקש משה? אומר רש"י – חדל נא. אותה ברכה שאמר משה וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב כלומר אימתי ישכון ישראל בטח כשהיו צדיקים כעין יעקב: מי יקום יעקב. מי יוכל להיות חסיד כיעקב כי קטן הוא קטנים הם הטובים שיהיו צדיקים כיעקב

בא עמוס וביטלה שנאמר (עמוס ז-ה) חדל נא מי יקום יעקב וגו' וכתוב (עמוס ז-ג) ניחם ה' על זאת...

אומרים המפרשים – אם יצחק שהוא מידת הדין, היה מברך את יעקב כיעקב, לא היה לו שום דבר עם הברכה הזאת. אז מה נעשה?

אמר הקב"ה – אתה תברך אותו, כשהוא לבוש כמו עשו. לדרגה של עשו, עוד אף אחד לא הגיע, אז אם ככה, הברכה תחול גם על יהודי, שנמצא בדרגה הכי נמוכה...

באים המפרשים ואומרים דבר נפלא – בשעה שיעקב אבינו, מלביש את הבגדים של עשו, ישנם הרבה אנשים, שבצורה החיצונית שלהם, הם נראים כמו עשו. אין להם שום קשר ליעקב אבינו...

תאמינו לי... אני מוסר שיעורים בכל מיני מקומות... אם הייתם רואים איזה אנשים באים... תאמינו לי... בר מינן איזה אנשים באים...

יש אחד שיש לו 12 עגילים על האוזן!

שאלתי אותו פעם – למה לא 13?

הוא אמר שזה כנגד השבטים ☺

איזה נס, אמרתי לו, שאין לך מקום לשים כנגד 60 ריבוא ☺

אין לכם מושג, איזה פרצופים, איך הם נראים, איך הם מדברים... לשיעור הזה קוראים "יהדות, בירה ומצב רוח"....

אתה מסתכל על הבן-אדם, ואתה אומר "מה הוא קשור? ככה היה נראה עשו!!! שיער מגולח משתי הצדדים, כרבולת באמצע בראש, 12 עגילים באוזן,

כמו הפרסומת של מלבורו ☺

מה יש לו לחפש בשיעור? זה עשו הרשע!

הפשט הוא, שהנשמה של היהודי, יכולה להיות מחופשת לדמות של עשו, אבל בפנים, היא יעקב אבינו!

אומרים חז"ל – אם הברכה היתה באה, כשיעקב היה בדמותו, לא היה לנו שום קשר עם זה...

אמר הקב"ה – לא! אתה תלך עם הצורה של עשו, והפנים של יעקב!

מי זה שמבחוץ הוא עשו ובפנים יעקב אבינו???

יוסף משיטה ויקום איש צרורות!

אלו אנשים שהיו עשו בחוץ, ויעקב בפנים. כששמת אותם בפניה, הם הולכים למות... הם פתאום צועקים "לא די שהכעסתי את בוראי פעם אחת, אלך ואכיעסו עוד פעם!"

פתאום נתגלה לך, שבתוך התחפושת הזאת, יש לך את יעקב אבינו.

בתוך היקום איש צרורות, שלפני חמש דקות אומר לו "הנה, איפה אתה ואיפה אני?!"

אחרי חמש דקות, הוא למעלה בשמים... צועק לו ר' יוסי בן יעזר "בשעה קלה הקדימיני זה, לחיי העולם הבא"...

הנה, תראו אותו, עם הבגדים של עשו והנשמה של יעקב!

נתן הקב"ה את הדרך של קבלת הברכות, כדי שהאנשים האלה, שהם כל-כך רחוקים, יהיה להם קשר לשורש של הנשמה היהודית!

וירח את ריח בגדיו – למה ריח?

באים חז"ל בגמרא (מסכת ברכות) ואומרים – אין לך דבר, שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף, כמו הריח. הריח שייך רק לנשמה.

וירח את ריח בגדיו את מי הוא הריח???

הריח את הנשמה של יעקב אבינו! הגוף הוא של עשו.

כותב התרגום יונתן בן עוזיאל – ואמר חמוץ ריחא דברי כריחא דקטורת בוסמניא דעתיא דמתקרבא בטוור בי מקדשא דאתקרי חקל דבריך יתיה ה' ואתרעי לאשראה שכינתיה תמן.

בקטורת היו אחד עשר סממנים. אחד מהסממנים שמופיעים שם, היה חלבנה.

למה חלבנה?

אומרים חז"ל – אין לך תענית, שלא נמצאים בה מפושעי ישראל, שנדמים לחלבנה.

יעקב אבינו, שהוא בא עם הבגדים, יצחק מריח ריח של קטורת...

גם אותם אנשים שמנותקים, אין לנו שום דבר איתם, אבל הפנימיות שייכת ליעקב אבינו.

(ברוך שאמר)

בדרך הדרוש

עדה"פ "עין פרי עושה פרי" שיהא טעם העין כטעם הפרי, והיא לא עשתה כן, אלא "תוצא הארץ וגו' ועין עושה פרי" ולא העין עצמו כפרי. לפיכך כשנתקלל האדם על עוונות נפקדה גם היא על עוונה ונתקללה. והנה בגמ' סוכה (לה),

א) ת"ר פרי עין הדר איזו עין שטעם עזו ופריו שוה, הוי אומר זה האתרוג. נמצא מוכח שבעין האתרוג לא שניתה האדמה אלא הוציאה עין פרי. ובוה מיושב, שהיה קשה לגמרא איך אמר יצחק כריח שדה אשר "ברכו" ה', הרי האדמה נתקללה על שלא הוציאה עין כטעם הפרי, ועל זה תירצה כריח של תפוחים, וכפי ה"מ בתוספת שהכוונה על אתרוגים, ששם אכן לא שניתה והוה אשר ברכו ה' (שלילי אורות)

ברש"י משמני הארץ יהיה מושבך וגו' זו איטליא של יון עד כאן. וקשה מה בעי רש"י ז"ל בזה. ויש לפרש שהיה קשה לרש"י הלא כל הארץ ניתן ליעקב ולא שייר כלום ואיה המקום משמני הארץ שנתן לעשו הלא כבר אמר ליעקב ויתן לך האלקים מטל השמים ומשמני הארץ.

לכך פירש רש"י זו איטליא של יון. והנה איתא במסכת שבת בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריא ונעין קנה בים ועלה בה שרטון ונבנה עליה כרך רומי והוה איטליא של יון עיין שם. אם כן לא היתה איטליא ארץ בעת ההוא בשעה שבירך יצחק ולא היה בכלל ברכת יעקב.

הנזכרת התורה). ויען יצחק אביו ויאמר אליו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל (כו, לט)

עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמר משמרתי מצותי חקותי ותורתי (כו, ה) בגמ' (יומא כח, ב) אמר רבא ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורת אחת תורה שבכתב ואחת תורה

שבעל פה" בתוספות ישנים הקשה אמאי נקט ערוב תבשילין וכי קלה היא טפי מכל המצוות? ובעינן יעקב תירץ מושם דאמרין (בפסחים סו) דמותר לבשל מיו"ט לשבת הואיל ואי מיקלעי אורחים, ואברהם אבינו שהיה ראשון להכנסת אורחים וא"כ אפ"ל דאינו צריך לעירובי תבשילין ואפ"ה קיים אותו. (שלילי אורות)

ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כו, כז) בגמרא תענית (כט). אר"י משמ"י דרב כריח שדה של תפוחים, ובתוס' כתבו, יש מפרשים תפוחים כריח אתרוגים. יש להבין למה אתרוגים. וי"ל עפ"י מש"כ רש"י

ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' (כו, כז) בגמרא תענית (כט). אר"י משמ"י דרב כריח שדה של תפוחים, ובתוס' כתבו, יש מפרשים תפוחים כריח אתרוגים. יש להבין למה אתרוגים. וי"ל עפ"י מש"כ רש"י